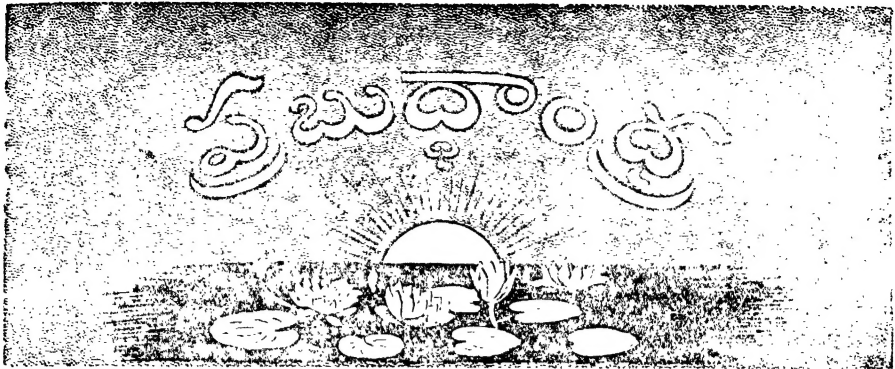

· 41163

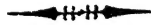
నవంబరు ౬

రాజమహేంద్రవరము ౧౦ జూన్ ౧౯౩౫

౬ వ సంవత్సరము

అరికాళ్లకింద మంటలు వెడితే.....!

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—సంపాదకుడు

“దివ్యచక్కలాగ అలా కూచోకపోతే కాస్త గంధం తియ్యరాదులే! రోజూ రోజూ చెప్పాలి!”

“పెద్దబావ నిన్ననే పెళ్లిపోయాడు కదా, ముంకె వని పూసుకుంటావా?”

“మీ అమ్మా మీ నాన్నా—నోటికి చెప్పా లిటే!”

“లేకపోతే యెలా చెప్పింది!”

“ఆ మాత్రం పూహించుకోవద్దూ? ముసలాల్లా, ముక్కాల్లా, వాళ్ళకేం గంధం పూసుకోకా!”

“.....”

“ఈ జన్మలో నీ కెలాగా యోగం లేదు. ముందు జన్మలో నేనా సుఖవదా లంటే యిప్పు డీలాగ ముత్ర యిడుపులికి గంధం తీసి యివ్వడమూ, మత్తెమ్మెల్లు దండలుగుచ్చి వెయ్యడమూ—అందులోనూ—కలిగి. ఇంతకంటే పుణ్యం యేం వుండే!”

“ఈ జన్మలో యింతయింది, యిక ముందుజన్మలో అనుభవించకపోతా నని చెంక. ఏదో, చేతులారా పాదాలు తీసుకోలేక బతకడం.....కాకపోయినా

ముందుజన్మలో మనిషినే అయి వుండతా నన్న మా లుంటి!”

“సజమే. ఇలాంటి బుద్ధు లుండేవాళ్ళకి మనిషిజన్మ యెలా వస్తుంది!”

“ఇంకెంటు పశువుజన్మ, పిట్టజన్మ వస్తేనే కయం. ఈ రాతా, యా కోతా—”

“మొకటిజన్మలో యెప్పుని చూసి యేడ్చావో? ఎవళ్ళ సుఖం పడొచ్చావో? ఎవళ్ళకి యెడబంధాలు కల్పించావో? లేకపోతే సీకీ రాని యెందుకు వస్తుంది? ఇప్పుడేనా ముంద జన్మలోనం బాగ వ్రేపడవే అంటే— నీకోసమేకాని నాకోసమా యేమిటి!”

“నీకోసం అని యెవ రన్నారా?.....అన లేవరి కోసం అయితే మాత్రం నాకు తప్పుపెట్టి! నువ్వు ప్రేమ పుష్పదాళువు కనక నీకూతురికోసం గంధం తియ్య మన్నావు. తిప్పని యెవ రన్నారా? నాకా పూవా కలగలేదు; కాని నేను మాత్రం తియ్య వన్నానా, తియ్యనా? నువ్వు చెప్పావు కనక యిక యివారే మొదలు యేకోసనా మరిచిపోతే అడుగు. తిని

కూచుని—కూచుంటే సాగుతుందా యేమిటి నాకు ?
రెక్కల్లో నన్నవ వుండకదా !”

“హాసీ నీమొగం యాడా! కాస్త మాట అనేట
వృత్తి కంట దండకం విడతావే !”

“.....”

“తిల్లికి చెయ్యడానికే యేప్పిదానవు నవ్వు మరొ
కళ్ళ కేంస్తావే !”

“.....”

“బావ వున్న వారెంతోజూ మొగం మాడ్చుకొనో
యేడుస్తానో యెలాగయితే కాస్త గంధం తీశావే!
స్నానానికి కిక్కి వేస్తే తుళు కావేనే!.....ఇంతేనా
నవ్వు చేసింది? వేరం అంతా చదువుకొన్న బ్రాహ్మణు
లకిగాడికి చెయ్యడం దేవునికి చెయ్యడం కాదులే !”

“దేవునికో మనిషికో చెప్పిందెల్లా—అలా చందల్లా—
చేత నైసంతా చేశాను, నేనేమీ వాల్లు చాచుకోలేదు,
చాచుకోను.”

“దాచుకుందా మంటే మాత్రం సాగనిస్తారా
యేమిటి ?”

“సాగనిస్తూన్నారా యేమిటి? సాగ నిస్తా మని
మాత్రం నేనేద్దానా యేమిటి? వాళ్లతో గేదీ వుండి,
యింట్లో కీమీ వున్నాన. ఇంట్లో పాడికే—”

“హాసీ నీసిగ్గు చిమదా! కనిపించే గేదెకీ నీకూ
సావత్తంటే !”

“.....”

“కనా లని— యెంతోమా వుండే దిక్కుమాలిన
పీసగా !.....మీ నాన్నతో చెబుతా నుండు”

“.....”

“దరిగిం వోడుకుంటూ వుట్టావు. నీకంత యోగం
యెలా పడుతుంది ?”

“.....”

“నవ్వే దుర్ఘమారాన కడుపున పడ్డావో కాని
అప్పుడు చచ్చిబతికింది మా అమ్మ. నవ్వు చేట్లో
పడ్డావు, మీనాన్న ప్రద్యోగం పోయింది.”

“నాకు వున్న కట్టాడు, అపిల్లాడు చచ్చాడు. ఏం,
ఈమాలకుడా అన్నావుకాదేం !”

“ఇంకా అనలేదే మని దెప్పడం కూడానా? నిజంగా
నిన్నే పెళ్ళాడకపోతే బతికే వుండు నా పెరిబాగుల
నాయన. పదిహేనేళ్ళకీ మిటిక్కులేమను— అతనింత
గొప్ప వుద్యోగస్థుడయిపోవునో నీకేం తెలుసూ !...
పైగా చచ్చాడు, చచ్చాడని యీనడింపుకూడానా ?”

“.....”

“నీకు వున్నట్టడమే అకని కొంప తీసింది”

“.....”

“వచ్చి కాలు పెట్టావు, వొక్క కొడుకు—అతల్లి
కడుపు కాటిపోయింది”

“.....”

“బంగా చచ్చే సుఖుడూడా అబ్బాయి. అతను
బతికే వుంటే నవ్వు కావరం చేస్తువా !.....కావరమే
చేస్తే అకనికీ అన్నం పెనుకువా !.....అన్నం పెడితే
నిద్రపోసిస్తువా !.....నిద్ర పోనిస్తే—”

“నిద్రపోసిస్తే వీక పిసికి చంపెయ్యో పోకువా !”

“నవ్వు అంకవని చేసేదానవుమాత్రం అవుదువు.
ఏన్నావా !.....నువ్వొక కేనా సావానురాలవు”

“.....”

“చేసుకున్న వాణ్ణి— చచ్చివ్వరాన్నున్న మొగుణ్ణి
యింతలేపిమాటలు—”

“నన్ను చేసుకున్నాడు కదా, మరి అపిల్లాడికి న్వరం
వస్తుందా !”

“అదీ నిజమే. అదీ నిజమేనే!.....ఎంత బాద
వైనావూ !...కొంప చెడవుట్టి—చివరికి మనుచక్రికి
కూడా గతి లేకుండా—”

“చాకిరీకోసం వుట్టాను. ఇక మనుచక్రి యెండుకూ
నాకూ? చేయించుకున్న వాల్లు గంజి పొయ్యకపోతారా”

“కనక చెయ్యి.....నన్నెదిరిస్తావా ! ఎదిరిస్తావా
అంటే!.....నన్నెదిరింది నవ్వు బతికి బట్టకడతావులే!”

“అవుపాయం మాత్రం కాస్త తొరగా చూడు,
చాలా పూయం వస్తుంది నీకు”

“ఏమన్నావూ!.....ఏంపేలుకున్నావూ? నేనేం మంటలు పెడతానా మాకులు పెడతానా? ఎంతలేసి మాట లంటున్నావే చలితేలులాగా?”

“.....”

“నేలబెట్టి రానేస్తాను కాని నిన్ను చావనిస్తానా నేనూ!.....చూస్తూ వుండు”

“.....”

“ముందు నేను కాస్త నిశ్చయించుకోవడానికి కంటి మూసి బాగుచెయ్యకపో, మహమ్మాయి వండించేస్తాను చిన్న”

౨

“ఏమీ, చెల్లీ! ఒక్కపని చెయ్యతాను చేసిపెట్టవూ!”

“అడగడం యెందుకూ?”

“చేస్తా నను”

“చెయ్యక యేంచేస్తానూ?”

“.....ఈగడ్డ రైక కట్టిపెట్టాలి”

“.....అలాగే”

“దీపాలుపెట్టటప్పటికీ—తెలిసిందా?”

“ఇవాళ కాదు. రేపుసాయంత్రానికి కట్టియిస్తాను”

“ఇవాళేం చేస్తా వమ్మా?”

“పెద్దక్క, కూతురికి జాబ్బు కుట్ట మని యిందా కానే యిచ్చింది గుడ్డ. పని తెసులగానే అది ముందు చెయ్యాలి”

“పోనీలే.....”

“ఏం, పుకాకుంటావేం?”

“.....”

“నేను కుట్ట నవలేదు. ఆపైని నీయివ్వం”

“నేటితో వేరే అనాలా యేమిటి? పైగా, నీ యివ్వం కాని నాయివ్వకూ యేమిటి? నాయివ్వ ముయితే రేపుసాయంత్రానా యెందుకు వాయిదా వేస్తావూ!”

“ముందు పుచ్చుకున్నది నెవ్వి పెడితే అదే ముందు యేమేనా అలాచించావా?”

“గొడుగుతుందా యేమిటి?”

“.....”

“దాని కూతురికి లగ్గం మించిపోతుందా యేమిటి?”

“.....”

“అనలు పెద్దదంటే నీకలిమానం. నవ్వుగా అలా చెప్పియ్యక మునుగులో గుడ్డులాట యెందుకూ?”
“దుడుగుదుడుగు మాట లనెయ్యడ మేనా నావం గతి చూడడం వుండా?”

“నీనంగతి కేమిమ్మా! వండాలా వార్చాలా?”

“అదే నయం. ముడికట్టుకుంటే చాలా పనులు తప్పించుకోవచ్చు”

“ఇప్పు డయితే : మూత్రం యాకసిన్ని కందుబా లాగుచెయ్యడ మేనా?”

“ఇప్పు డెన్ని గంట లయిందో యెరుగుదువా?”

“రెండే కాదూ! మూడు కొట్టాటప్పటికీ యింకా లయిపోతుంది”

“హక్క గంటలోనా?”

“పోనీ, నాలుగింటికీ. ఏం? తరవాత యేం చేస్తా వమ్మా?”

“గొంధం యెవరు తీస్తానూ?”

“ఎవ్వరీ?”

“అయ్యో, నాన్నకీ—”

“అమ్మ తిమ్మయిందా?”

“అమ్మమ్మ పురమాయించింది. అనలు యెవరూ చెప్పకుండానే నేను పూహించుకోవలసిందిట”

“పోనీ, అరగంటలో అడముపోతుంది. తరవాతా?”

“అప్పటికి మరో కొత్తపని తగలకపోతే అక్క కూతురు జాబ్బు—”

“ఎంత చెప్పినా చివరి కదే మాట. ఇవాళో రేపా వస్తారు మీలావ. రెండునెలల కిందట వచ్చినప్పుడు తెచ్చి యిచ్చారిది. మళ్ళీ వచ్చాటప్పటి కేనా—”

“ఇన్నాళ్ళూ చెప్పవుకాదే!”

“ఇప్పుడు జ్ఞాపకం వచ్చింది. కాకపోయినా గంట పని. నువ్వు తలుచుకుంటే అరగంటలోనే అమ్మపోతుంది.....కుట్టిపెట్టవే! ఏమీ చెల్లీ!”

“అక్కడి రోపం రాకుండా చూస్తావా మరి!”

“.....నీయవ్వం వచ్చినట్టు తెగలడ. ఇంచేతే నిన్న చూస్తే నాకు వొళ్లు పండిపోతుంది. నేనే పని చెప్పినా యంతే నవ్వు. పెద్దదంటే మాత్రం పడి చెచ్చిపోతావు. అదీ నవ్వు కిట్టకట్టకు గోదావరిలో దిగండి. కాస్త తైల భాగ్యం!—నేని కట్టకోలే నను కన్నావు కాబోలు పం! నీవీ మాత్రం సాయం చెయ్యబోతావా అని అభిప్రాయం—పోనీ లేవు పోయిపోయి కిట్టకట్ట ఉంటావా!”

“ఇస్తాను”

“మూడవంతులు లేవు పోద్రున్నే కట్టెయ్యి. ఏం!”

“అలాగే చూస్తాను”

“చూస్తా నేమిటి, చేస్తా నను”

“అంటే చేసి, అనకపోతే చెయ్యక మాస్తానా!”

“వడే. ఏం నంగనాచివే మామూలు!”

“.....”

“ఎంతటిమారివా గదా అనే అంటావు కాని—లేవు పోయిపోయి కిట్టకట్ట ఉంటావా!”

“ఇస్తాను”

“.....మరిచిపోకనుమా. అసలు భోజనాలు కాగానే నేను వచ్చి సీదగ్గిలే పడుకుంటాను. దిక్కుమా లిన యెండలు ముదరిడంపల్ల కంటికినగానే కిట్టకట్ట నీవు నిద్రపోతేగాని—మర్నీ లేచాలప్పుడికి కట్టెస్తావు. కాదులే!”

“.....”

“మారాన యెంతో మెచ్చుకుంటాను నిన్న. వారికి ప్రద్యోగం అయినాక నవ్వు వచ్చి నాదగ్గర వుండువు కాని. ఏమే! వుంటావా?”

“ఎక్కడా వుండకపోతే రోజు తెలా వెడతాయీ నాకు!”

“ఎంతమాటన్నా చే మాకీల్లీ! నవ్వు రాకపోతే నేను చేసుకోలే ననుకన్నావా యేమిట! అసలు వంట లక్కనే పెట్టేసుకుంటాం మేము. వొకళ్ల అవసరమే లేదూ మాకు”

“.....”

“లేవు కట్టకపోతే అవ్వవ్వతో చెబుతా నేమను కన్నావో మరి! నాకేం!”

“.....”

3

“జబ్బా యే వట్టు కయిండి—ఇంకెందుకే గంధం!”

“అవ్వకో నాస్పక్షి”

“.....”

“.....”

“నగ మేనా కట్టావా పోనీ!”

“కట్టింపు లయినాయి”

“సెలూను. వొంటికంట కిస్తే యిప్పటికి కట్టింపులా అయినాయి!”

“నువ్వలా పెళ్లగానే నాలుగుకుంచాల క్రందుల తట్ట వచ్చి నానె త్రమిడ కూచుంది”

“.....”

“ఇప్పుడే సానదగ్గర కూచున్నాను. ఒక్క అరకుంటక యిది పూర్తిచేసేసి బుల్లెయ్యి చొక్కా పని చేస్తాను”

“చిన్నక్క యేమిటి యిచ్చింది?”

“దానికి తైల కట్టిపెట్టాకంటే”

“దాని కూడా చింపు లయినాయి, కదూ! నాక తెలుసు. అదంటే సీకిభిమానం యెక్కువ. నేను ముల దిచ్చిన పని మానేసి—నగనగం చేసి అది మొదలు పెట్టావు. అవునా?”

“చెప్పేసి వినిపించుకోకుండా—”

“అక్కలేదు, తెలవడం లేదా యేమిటి! ఎన్నోమాట్లు చూశాను నీగుణం. నువ్వెవ్వరూ దానికోసం దొడ్లి పోతావు. నాకంటే అదేమీ నీకు వొంగబెట్టలేదు”

“.....”

“చంటిపిల్ల యెక్కో తాడిపెట్టులాగ కావరం చేసేది యెక్కోవో కనిపెట్టకపోయావు నవ్వు”

“.....”

“తండ్రి తెచ్చిన గుడ్డ పింతల్లివి, నవ్వు కుట్టిపెడతా పని—చూడవే—చూడవే నీకేసి యెంత ఆశగా చూస్తోందోనూ!”

“దిక్కుమాలిన పిన్ని—చచ్చిపోయిన పిన్ని—నాకేసి చూస్తే యేం వుంటుంది? !.....మాలమ్మే! చూడలే! జబ్బు కుట్టిపెడతా నమ్మా! రాత్రి తిండి మానేశానా కుట్టిపెడతాను. తిప్పకుండా కుట్టిపెడతాను”

“చేతిని వాళ్ళని పట్టుకు పాకలాడతారు చంటి పిల్లలు. నీకు తెలిసింది కాదుగాని నాపిల్ల నీపిల్లే అనుకుంటే యెంత బాగుండునూ! ఇలా అయిపోయిన వాళ్ళు లోకంలో అక్కట పిల్లల్ని పెంచి యెంతమంది సుఖపడ్డారో లేదా?”

“.....”

“చిన్నక్క లాగ మాయమంటలు చెప్పడం నాకు తెలుసు. నవ్వుంటే కేనెంత అభిమానపడినానో—యెందుకూ చెప్పగోడం! నవ్వు నాతో వచ్చా వంటి ముఖంలో మా ఆడబతుకుని లేవగొట్టెయ్యనూ! నా యిల్లంతా నీవ్వాధీనం చేసేదానూ?”

“.....”

“నవ్వు చేనే చాకిరీ చూస్తే—నవ్వు పిల్లని చూసుకుంటూ వుంటే చాలు, వొక్క పని చెబుతానా నీనూ?”

“.....”

“ఇంచక్క, మాధవస్వామిగారి మాయంటి కెంతో దగ్గర. లోకా వెల్లి—నీకంతకుంటే యేంకావాలి? గుప్పెడన్నం—చారెడు బట్ట—నీకు లోటు చేస్తానా నేను? అనలు తాళాలు నీచేతికే యిచ్చేస్తారు మీరావ. నల్లాల్ని తిరిగి రంటే దోసెడదీ రూపాయలు—నోములు, వ్రతాలు, కాశీరామేశ్వరాలు—నీకడ్డమిటి నాయం టోను?”

“.....”

“చిన్నక్క నిన్ను తీసుకువెడుతుం దని ప్రబలాట చెడుతున్నావు కాబోలు. దానిముగుడు—అలాంటి చోట నవ్వుండకూడదు”

“.....”

“నువ్వేనా పూచా తెలిసిన దానవు కాని చిన్నపిల్లవు కావు. బాగా ఆలోచించుకో”

“.....”

“నేనొక్కమాటు వాళ్ళ సుందరస్సుగారి యింటికి వెల్లివస్తాను, యిదయిపోగానే జబ్బు కడుతావు కాదూ?”
“అలాగే”

“కుమంటలు చిన్నక్కగో అనేవు సుమా! వోళ్లి కజ్జాలోరు పీచుగు అది...నన్నేం చెయ్యగలదు గానీ—అయినా యెందుకూ?”

“అలాగే”

“మరి వెల్లిరానా?”

“ఊ”

“మనం వచ్చాటప్పటికి సిద్ది నీకు జబ్బు కట్టెస్తుంది. వెంటనే అది తొడిగేసుకుని—ఇవాళ రాత్రి దాని పక్కలో పెడుకుందువుగాని నవ్వు, ఏం కల్గి?”

౪

“ఏచేస్తున్నావు రుక్కా?”

“ఇప్పుడే గంధం యింటో పెట్టేసి, వచ్చి కూచున్నాను పెద్దక్క కూతురు జబ్బు కుడదా మనీ”

“దాని కిప్పుడే తొందరా?”

“ఎవల్లి పని వాళ్ళకి తొందరే. ఇంకా పూర్తి కాలేదా అని ఊరికిందలే పాకీసుకుని వెల్లిందది”

“తేరగా చేసేవాళ్ళంటే పరీ. తనం చేస్తుంది?”

“నేనడగ లేదు”

“అయితే అది యింటో పడేసిరా”

“ఎందుకూ?”

“కందులు వేయించాటప్పటికి అమ్మమ్మకి వాళ్ళ మూసం అయిపోయింది”

“ఊహా”

“నన్ను మీ నాన్న తల అంటు మంటున్నారు. నేనే కాని పనికిరాదుట”

“ఊహా”

“అమ్మమ్మ తనమ్మకి కాస్త పుష్పమిడి, మినప
కొట్టో చేసుకుంటే చేసుకుంటుంది, లేకపోతే మానేస్తుం
దిట”

“ఊహా”

“నవ్వు వంటచెయ్యాలి”

“.....”

“ఈపూటకే. రేపు నేనే మహిష్టుకుంటానులే”

“కందుల బాగుచేసాటప్పటికీ, గంధం తీసాటప్పటికీ
నాకు కాళ్ళులు పడిపోయామే”

“పొయ్యిగ్గరి కూచోడమే కాదు, రుబ్బలా పోటు
వెయ్యాలా?”

“.....”

“అరిటికాయ పప్పులో వేసి, చారు గాచు మరేమీ
అక్కర్లేదు. మామిడికాయల పచ్చడి మాత్రం కాస్త
రుబ్బు”

“.....”

“పచ్చడి చచ్చిఅన్నాల్లోకి వుండాలినుమా... మరి లే”

“పెక్కిననా, చిన్నక్కనా వండమనరాకుంటే?”

“వాళ్ళెందుకు చేస్తారమ్మా మనకీ? ఇక్కడ మనం
పని చెబితే వాళ్ళ మొగులైవుంటారో? అత్తగార్ల
కేం కోపం చస్తుందో?”

“.....”

“వాళ్ళంతటివాళ్ళు వాళ్ళు. మనకి వోపిక వుంటే
పెట్టాలి, లేకపోతే పంపియ్యాలి; గాని పని చెప్పకా
డదు”

“.....”

“వాళ్ళకి తోచి చేస్తే—ఇంకెందుకూ? అప్పుడే ఆర
యింది. మీనాన్న పెండలాడే వంట కావా లంటు
న్నారు. లే. కూచోకు. ఆగుడ అవశల పడేసెయ్యి”

“.....”

“అలోచిస్తూ కూచుంటే కాదు. ఇదిగో నేను వెళు
తున్నాను మరి. పచ్చడి రుబ్బలేకపోతే చారు మానేసి,
ముసక్కాడా పనపపచ్చా, పంకాయా వేసి పులుసు
చేసినా సరే. లేకపోతే అమ్మమ్మ యేం చెయ్యమంటే
అది చెయ్యి”

“.....ఇన్స, రామయ్య తండ్రి!”

౧

“ఏమో! ఎవని వంటింటో?”

“నేనుగా తమ్మకూ! ఎందుకూ?”

“నిమిషాలమీర అన్నం పెట్టెయ్యాలి నాకు”

“.....”

“మాట్లాడవే? సినిమాకి వేళ అయిపోతోంది తొర
గా వచ్చింది. కంచం పెట్టకోనా ఆకు కేస్తావా?”

“ఇ కా యెసెట్లో బియ్యం పోయ్యలేకురా”

“ఇంకేవేటి దాకా యేం చేస్తున్నావు మరి? పె
వడి ఇండ్లో ఆచుకి వెళితే రేపు చదువు తగులడిపోతుంది.
పెట్టడేనా బియ్యం పోసెయ్యి”

“ఇంకా యెసెతు కాగండి?”

“సిమెహం లాగే వుంది వంట. మరి యె
యెడవడం?”

“పోడిఅన్నం తింటావా?”

“ఏడిసిన్నుంది నీమాట.....మరి అదే తగలెయ్యి”

“చిన్నక్కనా పెద్దక్కనా పెట్టమను”

“చిన్నక్క మల్లెముగ్గులు దండగుమ్మకుంటోంది.
పెద్దక్క పిల్లకి చాలు కలుపుకుంటోంది. నువ్వే పెట్టాలి”

“నేను ముచ్చుకోగూడదు”

“అయితే తగులకు వెళ్ళవ ఆచారమూ నువ్వూనూ”

“.....”

“లేకపోతే పదిగంటలదాకా చచ్చినట్టు మేలుకుని
వుండు మళ్ళీ వచ్చి తింటాను”

“.....”

౨

“ఇవాళ నువ్వు మడిగట్టున్నా వేమమ్మా!”

“అమ్మ చెప్పింది కట్టుకోమనీ”

“పెద్దక్క యేం చేస్తోంది?”

“ఏమో!”

“చిన్నకో—!”

“ఏమో!”

“అమ్మమ్మా!”

“.....నాలుగు కంచాల కందులు వేయించాటప్పటికి నానడుం పడిపోయింది. నేనింకా యెక్కడ వండి వడ్డించగలనోయీ ?”

“నరే అయితే; ఆసంగతి నాకేం తెలుసూ ?”

“ఇదే కాదు, ఇంటి పంగతి యేమీ తెలవడం లేదు నీకు. భోజనం చేస్తావు. పూల్లోకి వెళ్ళి తిరిగితిరిగి మళ్ళీ వంట అయ్యాటప్పటికీ వస్తావు. లేకపోతే మునుగుతన్నీ—చెయ్యలేక నేను చచ్చిపోయాన్నాను బాబూ”

“మీ అమ్మాయి యేం చేస్తోంది ?”

“అది పూల్లోకి కూలుటోం దనా నీపూహ ?”

“.....”

“వంటలోకి రాదన్నమాట గాని పైవవరింపంతా మెవరు చేస్తున్నారో యెరుగుచువా ?”

“.....”

“ఇంతకీ: నాళ్ళి నన్నగిల్లిపోయింది. నారెక్కలు మూలపడ్డాయి. ముసవటిలాగ నేనిక చెయ్యలేను. దీనికి నీవేగ్గదేనా ప్రసాయం చూడాలి”

“బ్రాహ్మణం యేదేనా పుచ్చుకోరాదూ ?”

“కాటికి కాళ్ళు చాచుకూచున్నదానికి బ్రాహ్మణం లేమిటోయ్ ?”

“ఇంటిపని మాట దేవు డెరుగును; మీరు సుఖంగా పని కూచోదాని కేనా—”

“పని చెయ్యలేను కాని నాకేం తెగులా రోగమా?పైపని కేమీ బాధ లేదు, వంటదగ్గరే వస్తోంది యిబ్బంది”

“మీ అమ్మాయి వంటలోకి రారాదూ, పైపని రెక్కమ్మ చేస్తుంది ?”

“చెప్పును కాదూ ? పైవవలు తెనుచ్చుకోడంమా త్రిం మాటలా ? కాకపోయినా తలచెడ్డనాల్సిందంతా పుండగా పూర్తిపడుచు మడికట్టుకోడం యేమిటోయ్ ?”

“.....”

“పైగా వదిరోజులనుంచి దానికి అన్నహితవులేదు కూడానూ ?”

“అయితే మధ్యమధ్య వండిస్తూవుండండి రుక్కమ్మ చేత, రోజామాత్రం వద్దు”

“అడెలాగా తప్పదూ. అయితే నామాటా?”

“అంటే ?”

“అది చేసిన వంట నేను తింటానుటోయ్ ? ఏకింత తెలవకుండా వుండేయిటి ?”

“.....”

“నేను పొయ్యికిక వడి క్కొట్టుకోడం యేలాగా తప్ప వచ్చు డీక అది కూడా మడికట్టిన అంగం యేమిటి, లాభం యేమిటి ?”

“అయితే యేం చెయ్యి మంటూ ?”

“నానోళ్ళతో చెప్పాలా ?”

“.....”

“నీకు ఆలోచన తోచే లేకుంటావా నిజంగా ?”

“మీరు చెలికే యేమీ ?”

“అయితే—దాని బతుకంతా తెల్లారేపోయింది. ఇంకేమున్నా లేనట్టే”

“కనక ?”

“నిప్పుకో వొకప్పు డేలాగా తప్పదూ. రోజులు గడవడం తప్ప లాభం యేలాగా లేదూ”

“అయితే ?.....ఏమిటి చివరికి ?”

“తల అంటుకోనా, మచ్చుకోనా, జడ వేసుకోనా, యింకెందుకోయ్ దానికి దిక్కుచూలిన జాట్టూ ?”

“.....”

“అదేమమ్మా పులుసు కింద పోనీస్తున్నావా ?”

“గరిటి వేడిగా వుండడంవల్ల చెయ్యి వొణుకు తోంది నాన్నగారూ”

“.....”

“ఇండాకా రామదీక్షితులుగారి సడగ్గా యెల్లండి దశమినాడు మంచి దన్నారు. కోటిలింగాలికి వెడితే వొక్కసా నిమిషం పసి”

“.....”

“సువ్రస కాస్త దూరం ఆలోచిస్తే కాని ఏమీ లేదు. మొగుడు చచ్చిన పనుమట్టిలికి మంచిరోజులు కానివి. మొన్ననే ఏలేకలింగం తోటలో వొక వెళవపల్లి

అయింది. ఇంకా నలుగురు విద్యార్థిసీనుగులతోనూ వెధవ ముండల్ని వెతక తున్నారుట. వాక ముహూర్తం లేకండా, వాక నమయా నమయాలు చూడకుండా యేమిటలో పడితే ఆమెలో చేసేస్తున్నారుట పెల్లిట్లు. శరవాతి యేమనుకున్నా యిక కలిసిరాదు నుమా”

“పదిహేడేళ్ళు నిండలేదుకదా—”

“ఎన్నేళ్ళు నిండితే యేం వోగిందీ !.....పదిహేడేళ్ళు నిండితేను కేకనే పాడుబుద్ధులేమీ పట్టకుండా బాగ్నిస్తాడాలి మనం”

“.....”

“నువ్వేమో పిల్లని దయతెలుస్తూ పున్నట్టు కంటు ప్నట్టున్నావు. ఇది కొరివితో కలగోక్కోవడం కాని మరోటి కాదు”

“మీ అమ్మాయి యేమంటుందీ ?”

“ఎంత అవసరం వచ్చినా తిల్లిసీను నోరారా చెప్ప గలదా ?”

“నేను మాత్రం—”

“నువ్వే చెయించాలి. సీకేం మొగాడవు..... కాక పోయినా మీకెవరి బావ లేకండా నేను చెయించేస్తాను తెల్లవాళ్ళేప్పటికీ”

“.....”

“అదేమమ్మా సీళ్ళలా వాలిపోకావూ ?”

“నేకొత్తుమూలాన చేలోనుంచి చెంబు జారిపోయింది నాన్నగారూ”

“.....”

“చూశావా !.....ఇదీ వరన. ఒక్క పని చేత కాదు. చేసినంతమట్టు కేనా వొట్టిడి, నిదానమూ యేమీ లేదు.....తని కూచున్నట్టే వుంటుందా వండి వడ్డించడం అంటేనూ ?”

“.....”

“సీకిచే చెప్పడం. దశమీ బుధవారం తప్పదు... వివేచించా ?”

“చెప్పల్లో వోరు పుట్టుకువస్తాంటే వినవడకపోవడం యేమిటందీ ?”

“.....”

2

రుక్కమృ, వంటింటికి గొప్పెంపెట్టి తన పక్క మీదకి వచ్చాల్సివుంటే పదకొండున్నర అయింది.

అప్పటి కప్పుడే యింటిల్లపాడి గాధనిద్రలోవున్నారు. ముసలమ్మ వసారాలో పడుకుని బావుగుట్టులలో కాట్లాడుతూ వుంది.

అక్కడికి తా నెలా వచ్చిందీ రుక్కమృ యోగదు. వచ్చిరావడంతోలే కాళ్ళు తేలిపోగా ఆమె మంచం మీద వెల్లికిలా పడిపోయింది.

దీపం బాగా స్ఫుటంగానే వెలుగుతోంది; కాని ఆ మేకి అంతా అంధకారబంధురంగా వుంది. పైగా దెయ్యాలూ, భూతాలూ వచ్చి తన శరీరం కండలు కండలుగా పీకేస్తూ రక్తం పీల్చేస్తూవున్నట్టుంది.

ఇలాగ అయిదుసమిపా అయినాక ఆమె కొంచెం తెప్పిరిగింది; కాని మనస్సు మాత్రం నేలమీద పడ్డ పాదరిసంలాగ చెదిరిపోతూనే వుంది.

ఆమెకీ, అన లేమీ తోచడమే లేదు. తోచినా బోధకావడంలేదు. అయినా నిలవడం లేదు. నిలిస్తే మళ్ళీ అంతిల్లో అంతా అయోమయమూ, అడిపి, ముళ్ళూ అయిపోతోంది.

కష్టమైన ఆమె నాలుగు నిమిషాలు కళ్ళు మూసుకుంది; కాని యిక ఆగలేకపోయింది. కళ్ళు తెరిచాల్సివుంటేకి రైకగుడ్డ చేతపుచ్చుకుని కొంకొర చూస్తూ చిన్నక్క వోక నేవునా, జల్పగుడ్డ పట్టుకుని పెళ్ళి కొరుకుతూ పెద్దక్క వోక నేవునా, పీలమీద కూచుని విస్తరి తుడుచుకుంటూ పురుముతూ చూస్తూ తమ్ముడోక నేవునా, కత్తి నూరుతూ మంగలి కూడా రాగా వ్యయంగా కత్తె పుచ్చుకుని అమ్మమ్మ వోక నేవునా, రెక్కలు పదిపోయాలాగ తాను తీసిన గంధం అంతా పుడుకులాం కలిపి పూసుకుని, బుగ్గలుగా ఆనించుకుని సుఖంగా—తిల్లితండ్రీ వోక నేవునా—రుక్కమృకి వోళ్ళు తెలవలేదు. మనస్సు గుబుగుబలాడిపోయింది. సరళా పొంగిపోయాయి.

ఇక ఆమె వడకోలేక గళి మని కూచుని, కూచున్న చాళంగా లేచి నుంచుని, నంచోడం తడుపుగా వాకిట్లోకి వచ్చి, వచ్చిన వెంటనే వీధితులుపు తెరిచి, తెరిచిన వెంటనే వీధిలో—అంధకారంలో—నుడిగాలిలో పడి దిక్కు తెలవకుండా బయలుదేరింది.

ఇలాగ, ఆమె, కానక్కడికి వెడుతూ వున్నదీ, యెక్కడికి వెళ్ళవలసిందీ తెలవకుండా—అవిషయమే స్వయంచోళికుండా నడస్తోందా, పరిగెడుతోందా అన్నంత వడిగా వెడుతూ వుండగా వొక గోడవార బండిలో పడకుని చుట్ట కాలుస్తూవున్న బండివాడు పలకరించాడు.

“బండి కావాలా?”

“.....”

“మేఘాలమీద యెగిరిపోతేనే డబ్బివ్వండి”

“.....”

“అర్ధరాత్రినేళ కుక్కలో నక్కలో, తేల్లో చాములో—అర్ధలా, రూపాయలా, చావలాడబ్బు లివ్వండి”

“ఏవేట నీది?”

“దానివానిగుంట?”

“ఏం పుచ్చుకుంటావా?”

“పంతులుగారి తోటకా?”

ఇలా అడుగుతూ బండివాడు యెడటికి వచ్చి “బండక్కిం డమ్మాయిగానూ! నిమిషాలమీద తోలుకుపోతాను” అన్నాడు.

“నానగ్గిర డబ్బు లేమీ లేవు”

“పంతులుగారి తోట కయితే నాకేమీ యివ్వనక్కరలేదండీ”

ఇలా చెబుతూ వాడు గుర్రాన్ని పూన్ని బండి వడి వీధిలోకి తీసుకురాగా ఆమె మాట్లాడకుండా యెక్కి కూచుంది.

కొరడా ఛెట్ల మంది.

“నాకూ తెలుసునం డమ్మాయిగానూ కష్టసుఖాలు. నాకు వొక్కతే కూతురండీ. అది యీడికకుండానే మొన్న మొన్ననే దాని మొగుడు చచ్చిపోయాడండీ. దాన్ని చూసినా, తలుపుకి వచ్చినా నాకు కడుపు చెరు పయిపోతూ వుంటుందండీ.....పంతులుగారి తోటలో మొన్ని రెండు పెళ్లిళ్ళయినాయండీ. నీన్న యింకోటయిందండీ. మరొకటి కూడా అయిపోయాడే గానండీ నగం దారిలో తగ్గడి అన్నలూ నాబండే అటకాయించి ఆ అమ్మాయిగానినీ తీసుకపోయా రండీ. మరో పిల్ల కోసం వెతుకుతున్నా రండి తోటలోవారు. మహా బాగుంటా రండి రావకోమారుడు లాగ ఆ అబ్బాయి గారు. నెలకి మూతైరూపాయల జీతమంటుండీ. అక్కడ దిగగానే మీకు పెళ్లి చేసేస్తారండీ. బాగా పుణ్యం చేసుకున్నా రండి మీరు. భయపడకం డమ్మాయిగానూ! ఇకమీ కష్టాలు—”

నిజంగానే, జట్కూ, మేఘాలమీదే యెగిరిపోవడం వల్ల యీకసిన్ని మాటలే వినిపించాయి.

ప్రబుద్ధాంధ్ర ఆయిదో సంపుటం

ఆయిదో సంపుటం బావతు విడినందికిలు వన్నెడూ రిఫ్ కాగితాలవి అమ్మకానికి సిద్ధంగా వున్నాయి. మొదటి రూపాయి. పోష్టుఖర్చులు కలిపి మొత్తం ౧-౪-౦ ముందు పంచేవారికి వెంటనే పంపుతాము. వీ. పీ. చెయ్యము. ౧౦ స్కెటలే వున్నాయి. ఇదే సంపుటం శ్రీకావతి బయండింగులో వుంది. అర్ధ కాళికో బయండు చేయబడుతోంది. వెల పోస్టేజీతో ౨-౧౨-౦.

కలాభివర్ధన పరిషత్తు—రాజమండ్రి

పూలదండ—ప్రేమపాశం

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి చిన్నకథలు పూలదండ అనే పేరితో సంపుటాలుగా ముద్రించబడుతున్నాయి. మొదటి సంపుటం అచ్చులో వుంది. వెల ౦-౧౨-౦. శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారి ప్రేమపాశం అనే నాటకమున్న అచ్చులో వుంది. వెల ౦-౧౨-౦. ముందుగా ౧-౨-౦ పంచేవారికి యీ రెండూ అచ్చుకాగానే పోస్టేజీ మేమే భరించి పంపుతాము.

కలాభివర్ధన పరిషత్తు—రాజమండ్రి

[అక్షరూర్లము... (రూ. అక్షరూర్లము)] మొదటిది తప్ప.
[అక్షవిభారముడు. సం. వి. అ. పుం. వలచక్రపతి: చూ.
రాజా 1.] దీని కీయరము తప్ప. 'అక్షవిద్యనెరిగినవాడు' ఒప్పు.

[అగ బాటు. ద్వ. వి.....2. కష్టము: చూ. యుభయము.] అగ
పాటు' కాని 'అగ బాటు' కాదు. ఈపదమునకు 'కష్టము' అను
భావము లేదు. 'అగ చాటు' అనిన కష్టము. 'అగ చాటు' 'అగ పాటు'
పదములును కలవు. ఇది యంతయు 'చా' 'పా' లిప్తులభేదము తెలి
యనిన పవిత్ర యగచాటు కావలెను.

[అగ్నిమిత్రము. సం. వి. అ. పుం. కూద్రవమనరాజా: చూ.
రాజా 1.] అగ్నిమిత్రుడు చేలు; కూద్రవముడు చేలు.

[అగ్నిమూల. సం. వి. అ. స్త్రీ. అగ్నేయమూల: చూ.
అగ్నేయము.] ఇది సంస్కృతపదము కాదు.

[అగ్నిగణ్యము. సం. వి. అ. పుం. అత్యుత్తముయినవానిగా
పరిగణింపఁబడినవాడు: చూ: శ్రేష్ఠుడు 2.] ఇది విశేషణపదము;
విశేష్యపదము కాదు. 'వానిగా' ఏమిటి? పత్రికాపతనపాండిత్య
జ్ఞము కాబోలు!

[అగ్రాయువు. సం. వి. అ. పుం.....]
ఇది విశేషణపదము, విశేష్యపదము కాదు. అకారాంతమున
కాదు; సకారాంతము. ఈపదమునకు శిష్యపఠ్యములు విచార్య
మిలు.

[అదవిప్రులువు. ద్వ. వి. విరావతము ఇంద్రునియేలగు: చూ.
హస్తీ] ఈపదమున కీయక మెట్లు వచ్చినది?

[అద్వంకి. శై. వి. = అద్వంక: అద్వం: చూ. నిరోధము 1]
అద్వంశియుననీయరము లేదు. 'అద్వంకి' అంతకర్తృపదమును కాదు.

[అడుగుదాటు. డే. స. క్రి. అ. క్రి. అత్రికిమిందు. "నీ.
ఈక్షణజరిపయ్య నీతని నేత్రమును విమరపద్యములంగవింపఁజాలు."]
శై. 6. ఆ. 146: చూ. దాటు 6.] 'అడుగుదాటు' పదములేని
యేదవారల ముద్రాపటవేదిక. 'అంగవిందు' పదమున కిది
యావల్యకము. అచ్చట నీయుదించినదాట.

[అడ్డము. డే. వి. రండుమూలకెలవరకు.] అడ్డ + ఎడడు (పరి
మాదాళకము)=అడ్డెడు. 'ఎడడు' పార్థలింతుకముగ నుండవలెను.
'వరకు' ఎందుకో!

[అన్యథా. డే. వి. 1. అడవిది. అరిచ. చూ. స్త్రీ.....] ఈ
పదమున కీయరము లేదు. 'అన్య' అనిన అడవిది.

[అన్యథా. సం. అన్య. మఱియొకవేళ] ఈయోగము తప్ప.
'అన్యకాకారము' మొ. ఒప్పు.

[అన్యథా. సం. అన్య. మఱియొకలాగున.] ఈపదము లేదు.

[అన్యేష్టరి. సం. వి. అనుబది: చూ. శివశక్తివాడు.] ఇది
అన్యేష్ట్యకము సప్తమ్యేకపదము అని తెలిసినట్లు లేదు 'నిఘంటు
కర్తృకు.

[అభ్యాట. డే. వి. 1. అకస్మాత్తు: చూ. హస్తము.....]
పదము, అకస్మాత్తు తప్ప.

[అస్యంగనవిధి, అస్యంగనవిషేషకాలము] ఈపదములు తప్ప.
'అస్యంగము' కాని 'అస్యంగము' కాదు. 'అస్యంగము' అనియు కలదు.

[అప్రమత్త. సం. వి. ఉ. పు. ఇంద్రుని యేలగు. విరావతము
చూ హస్తీ] ఇది యొక అభ్యాస్త్యకము.

[అప్రమ. సం. వి. ఉ. స్త్రీ. 1. అప్రమి...2. ఉప్పురము,
అక్రమము; 3. మబ్బు.....4. ముర్రము, బుగారు.....5. మర
లోకము, కేవలము; 6. ఇంద్రునియేలగుభాగ్య.] ఇది అంతయు,
లింగము, అర్థము అర్థము కల క్రియలునువి. నీతర్వాత [అప్ర
మున్నభుడు. అం. చూ. అప్రమ. 6.] అకలంక. ఈపదమునకు
'అప్రమి' అనుపదమునకు 'ఇంద్రునియేలగుభాగ్య' అని
యోగము. పులింగకర్తృకునకు స్త్రీలింగము! మితి! ఇంద్రునివిక:
[అప్రమత్త. అం. 1-పై; 2. వివాద్యము: చూ. అక్షరూర్ల 2.]
ఇక్కడను పదార్థముల లింగకర్తృకులు! 'వివాద్య'కు
మేమియో!

[అటి. అప. నాకనాక మి రూపములయొక వచ్చిరత్యము
రూపటి, సౌపటి. మొ. ఇర్హ్యోక్తము.] ఈవిధము మొదటి
వచ్చుతియును గొలుపుచున్నది.

అవంతయు. సం. వి. అ. పుం. ఒకానొకేగము. "6వ
హ్లాభిజుత్తపాల్లా బాల్లాకృత్తికగ్రహ: దాశేకామరుధు
నోమాలమా(నా)ధ్యుగవంతయు: "గ్రీ. శే. ధూ. చూ. డేము.]
అవంతి. అవంతి అను ఇకార ఈకార-అవంతపదములకు బహువచన
రూపమునకు 'అవంతయు' పద మిట్లు 'అవంతి' అను అనివిధిత
రూపమును పొందినది.

[అయోగము. సం. వి. అ. పుం. శక్యస్త్రీకి కూర్చువలన
బుడసనాడు; 2. భార్య వియోగముననాడు.] రూపము తప్ప
'అయోగపుడు' ఒప్పు. 'కూద్రావాయోగ'కు డ్ క్తా" మకుస్పృతి.
వర్షింగము డ్ క్తస్త్రీ. రంపవత్తయ్య ముగ్యము.

[అరము. డే. వి. 1. అరవభాష. ద్రావిడభాష: చూ. భావ
1.....] 'అరవభాష' తప్ప. 'మహారాష్ట్రభాష' ఒప్పు.

[రలపాల్లము. సం. అన్య. పుంకవలనమట.] ఇది యొకపద
ము కాదు. రలప్య, అలం అనురండు ప్రత్యేకములకు అన్యాయ
ములు.

[రవంతి. డే. వి. 1. రూ. అవంతి: చూ. హస్తీ...] ఈపద
ము తెలుగుభాషయందు ముగ్యము, 'అప్రలింక' నిర్దష్టము. ఇంద్రు
యు కలదు.

[రక్షయాసి. సం. వి. క. పుం. అగ్ని: చూ. నివ్య.] ఈరూప
ముగలపదము లేదు.

[ఏబరాసి. పై. వి.=ఏభ్యరాసి, అంతేద: చూ. ఎంబన్సు.] ఏభ్య రాశిపదము మృగ్యము.

[ఒక్కటించు. పై. వి...చెప్ప.] 'ఒక్కటించు' కాని ఒక్కటించు' కాదు.

[ఒచ్చుబడి...]. 'ఒచ్చుబడి' అనకలెను.

'అంతకారము' పదము సరివికరణాదులతోగల విచిత్రపదములలో నరివిచిత్రములొన్ని: [స్త్రీవాత్సయము] ఇది అంతకారము కాదు పరిసంఖ్యాంతకారవాచారమునగల పదము.

[అన్యత్పర్యాయోక్తిము, అన్యద్విషయము, అన్యాయుద్ధాగిత, అన్యత్పర్యాయోక్తి, అన్యాయినోక్తి, అన్యాయంగతి, అపరాధుల్యయోగిత, అపరాసంగతి, అపరందిషయము] వీని సంజీయున్న అన్యై, అన్య, అన్య, అపర, అపరాపదముల రయాలంతకారముల ఏకకాచిదము గలదనటను తెలుపునది. ఇది తెలియక ఏకపదములుగను, ప్రత్యేకాలంతకారములగు పరిపదమిదివి.

ఒక, ఒకడు, కొనుకడు, కొనుకరిత ఎవరి ఇత్యాదిపదములకు గల మునుఁజ్ఞుపాపాంతరములను, సమావారకములగువానిని ప్రత్యేకపదములగు నుదరములుచేత గ్రంథము విపరితముగ తెలిసిరి.

ఇంత న అసంబద్ధములగు సమ సపదములు సంస్కృతాంధ్రాంగ భాషలని యిందు చేరినవి. మచ్చున కట్టివి కొన్ని:

[అతిదీర్ఘాచార్యంగము, సం. వి. ఆ. న. విదవాత్సయము: చూ. అత్తయము. 1]

[అనుభూమివశ్యిశాంగము.] ఇదియు 'విదవాత్సయ' మట.

[అత్తిధకకేంప్రిరగాము. పా. మిగుల మాత్మముగ మధ్యభాగముని గనుగనట.]

[అత్తిగననందరర్భక్యయము. పా. చూ. ఆగర్భక్యయము.]

[అవిసప్తన్యాయమార్తి. పా. కల్లోల సమయములందు ప్రభుత్వ ముదముగ నియమించు న్నాయాధికారి.]

అన్యత్రి సందేహకల్పకము, అసభిహితకర్త. అన్యదేకములు, అపరాధమాత్రములు, అన్యచ్చబ్రుము, అన్యదగకము, ఏకదేశాన్యయము, ఏకవచనబహువచనములు, మొదలగుపదములు వ్యాకరణశాస్త్రసంబంధము, శబ్దవికరణములు కలది తరచు ఇందువచ్చుచుండును. 'ఏకవచనబహువచనములు' అనుపదముకడి అనేకశబ్దముల కేకవచనబహువచనరూపము లేకరవుతట్టబడినవి.

అనురావతీసూపములు, ఆంధ్రమండలము, ఉత్తరకలింగము, ఉత్తరస్కాంధులు, ఎవ్వర్లుఅల్లర్లు, ఎవ్వర్లుగిన్నెనరు, ఎవ్వర్లుపట్టాక్షిమము, విలిహానీకమండలి, విహితకర్త, విమాలపండ్లచిట్టము, ఒడ్డాదివాడపరము, ఒడ్డాడిజంతురరాజు, ఒడ్డాదిమత్స్యరంజియులు, ఒరిస్సా మొదలగు చరిత్రపదములు తెక్కతుమిక్కిలిగ నున్నవి. వీని వికరవికరణములను గ్రంథము వివరితముగ తెలిగినది.

కెద్రకాశ్మీరీషశాస్త్రములయందు, ఇతర శాస్త్రములందు, వాక్యములు, (కొనదానియొగములు) పదములు; గ్రంథములయందు గ్రంథ

కర్తలయందు నామములు; కేటికాలపు పాతకాల విజ్ఞానవాచకములలో నొకగ్రోవ, యొకతెన్ను లేనిరాపములతోనున్న విజ్ఞానసాంకేతికపదములు, శాసనములనామములు మొదలయినవియు కొన్ని కేటిక వ్యవస్థాత్మక స్వరూపములను చార్మి యాస్పిండువున జోరబడినవి. పామెలరు, న్యాయములు మొదలయినవియు వీని శక్తిసమి, వానివిచిత్రవికరణములు కేకలము ప్రమాదములు, వికరస్వరీయ చతురవర్ణములయు, లభ్యగురు రేకములయు పాంక్షిగ్యము వీనిమందింజిటను గలదు. అధునాస్పరివివేకమున బహుళముగ నెచూర్మున బడిపోయినది.

ఇందు ఇంగ్లీషుపదములు శక్తిసమి, వానిపౌరుషము మాదిరి కొన్ని. ఇంజక్షన్ (injection), ఇండోర్స్ (endorsee), యంపాయిమెంటు (employment), రెప్టెల్స్ (reptiles), క్రిసిస్ (crisis), ఎంబాసిడర్ (ambassador), ఎక్స్ క్లూషన్ (exclusion) ఎక్స్ క్లూషన్ (ఇక్ క్లూషన్), ఎంటర్ ప్రైజర్ (ఇంపుటో! ఎంట్రాలజీ (ఇదియు కేమటో! కాని వీరికరంబుగను నీనుబడినవి:

1. మానవజాతిశాస్త్రము, 2. శబ్దవ్యుత్పత్తి శాస్త్రము. మొదటిశాస్త్రమునకు మూలపదము ethnology. రెండవశాస్త్రమునకు నమూనాపదము etymology. 'ఎంట్రాలజీ' ఇం చేరియు కాదు. ఎమ్యుల్షన్ (emulsion), ఎబ్సిస్సా (abscissa), ఏక్షన్ (action), ఏవరేటస్ (apparatus), ఏవరేజిటెషన్ (average velocity), ఒరిజినల్ (original), ఇట్యూరులు కందలకరందలు. actor ను 'యాక్టరు' (ప్రేక్షకు) అనియు, advocate ను 'యాప్టేక్షన్' (ఏప్టేక్షన్) అనియు. paper ను 'పాప్రు' అనియు, Bombay, brother లను 'బోంబే', 'బ్రోదరు' అనియు. easy ను 'ఇజీ' అనియు, chair ను 'చాయరు' అనియు నాంగ్లపదములను ఏకైకముగ నుచ్చరించు టాంధ్రుల యవ్యక్తకర్తవ్యమున కొకయుపమానము. ఉన్నతోన్నతిపట్టణమైన సయిలి మిది యనివార్యము. ఇట్టి వివరీకర్తవ్యము నిండెక్కిన యాంగ్లపదములన్నియు నిందు మిందుగ కొలువోయినవికావు. ఈపదముల యర్థమున చాలకరకు పొందకుండును. ఇట్టిది యావాచస్పత్యమువైఖరి. దీనిని చూచుకొనవచ్చుచున్నది.

ఇదియంతయు నిఘంటుపత్రికముల నలవోకగా నటునిటు త్రిప్పునపుడు కనుతపగలిగినది. ఇట్టి పరిణామాలినచేత నెన్నివిధములైన చాలనంతి నీ వాచస్పత్యముననుండి యనాయాసముగ ప్రోగ్రెస్సుచేయవచ్చున గ్రంథవిస్తరభరి యధుపదమందునని. కాని యట్టిపని అనావశ్యకము. దీని విరుపయోగము ప్రకటించుటకే, నిఘంటుసంధానమున నిఘంటుకర్త యవ్యక్తకర్తను నిరూపించుటకు నీయుద్ధృతభాగ మధికాధికము.

ఈ నిఘంటుకర్త యంతరింతరితవారకారు. 'ఆంధ్రవిద్యావాచస్పతి, జ్ఞాననాథకర్త, సాహిత్యసరస్వతి, ఆంధ్రవాద్యయశోధక' 'లింగరాజులు', 'అత్మీయారాజులు' మను నపురస్కృతాంధ్ర

పెద్దన కావ్యమలకామూర్తి ను

నిరతరదీక్ష నూని యొక

శ్రీవనిపంటు వొనర్చు?

3. ఘంటాశర గ్రంథకరణధర్మిక శతావధాన వివర్తనలక పాఠవ
నామాలకులు పండిత భూషణులు శేమూరి శ్రీరామకృష్ణగారు;

అర్చి ప్రాయోగ శేఖరు:

*** శరవనిపంటువు నకము

కావలెనన్న పదార్థబోధలక

శరవమె యావటంపు కవికాంతీరమె ***

అని కలము,

5. గోమలంకు ఆచ్యుతమాస్యవారాయాశర్యుగారు; శివభూ
షణ్ విరుదాచితులు, వీరి కుభిపాతమున విలువగలభాగము.

‘పంధ్రభాషాపాణిని మయ్యమరభాష

కేను గాంధారి వయ్య పిచ్చుకు క్రొత్త

క్రొత్తపాటలక బిలికింది శోక మిట్ట

మప్పకండిన వాంధ్రవాక్యమునుకొనె.’

1. చిలుకూరి చల్లయ్యకృష్ణగారు; వీరు శైయాకరణులు.

‘ఏవధారములందు లో జింత శేక

సామనస్యంబు నాటిల్లు నకలకన్

సామన శేరిది కూరిది పోల్చిలేని

యిట్టికోశంబు రచియింప శేరికగున.

అని.

6. రాతూరి దిట్టిశ కటకుబ్రహ్మవ్యయగారు, బి. ఏ., బి. యల్.,
శరవమనువాడు ?

‘ఆంధ్రాచారిని నోలలాడిరి నా

వా, మీరుపదావిశే

మనూపంబు స్మృత్యూఘలము “వా

చిప్పర్చిముం?” గాంచి భా

షణ్ వోర్చిమునుభ్రుభూషణమున

భావాధిసర్వస్వమున

నానాసర్వకమాలవి ప్రరణమున

మానాత్మరేఖాపూర్ణమున.’

అన్నది.

6. క్విమప్రాది సంస్థానకవులు సర్వవోలు కామేశ్వరరావుగారు;
‘భిప్రాయ మిట్లున్నది :

‘ప్రభువులయూరక లేమి నిలు

వంజనాలక కూరి భాష లక

ప్రభి తెలుసుండ నీరు నన

నద్యనిపంటువు వింతకైత్యుడై

యంభయేపదంబులం బలబ

లోన్నురి గూరిది నిల్వకెట్టి దా

నభయమెనగు నుండిదె?

యెదిర కావ్యమలకామధీమదీ!’

7. Komanduri Sitagapachary M. A., B. L., in his
‘Foreword’ to the book, said:

“The present dictionary will be of great use also
to all authors and writers in Telugu.”

8. కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు; * వీరు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయ
లయ భూతిపూర్వోపాధ్యక్షులు, వీరమనునువాడు ?

‘తిమి వది దింపంబకుమందు వాంధ్రవాంఛస్వర్ణము ఆమూర్త్యు
మెన నిఘంటువు. క్రిందే మీరలు మాస్యభాషకు శేయుమందు

కన్నీ పక్షవాతీతము. ఇది యొకయు నమగ్రమైన సంగీత. ఈమ
హాద్యగ్రంథకారముగ తిమన నమస్తకీర్తి పంపిటిల్లు ననటకు

సంజేహము లేదు.’

9. ఆచార్యము నుపాధ్యాయకృష్ణగారు; ఆంధ్రవాంఛస్వర్ణము, బాలకవి
నింకా, పాపాత్మహాద్యగ్రంథ, పండితేశ్వరమణివర్యభాషయాయలు వీరు.

*** కట్టమంచిగారు, శివభూషణ్ గారు, గాంధారి నిపంటువు
వీరు విశ్వస్థములరే బర్యాకతులగు బహుళములుగా వ్రాస

లేరు. కటకుమారుల శివ్యుని కడుకెనముగా నున్నది. తిమ నిపం
టురాజు మనిషిమనసుంజక బోధనాపదవిరక నెన్నది. ***

అక్షరాభ్యాసకడైన ప్రతిష్ఠాశీ కులధీముగ బోధపడునటు వాచస్ప
త్యములకు గతువంతము. *** ఇత్యాదిగి తెలివిచ్చిరి.

10. జనమంచి వీయరామస్వామిగారు, ప్రభావాంధ్రపండితుడు,
మృదివీరక హేమగ్రంథులు, అనకాపల్లి, వీరు

‘మీనిఘంటుకర్తక నన్నుకొనెంక నిమనున్ను గావించినది.
ఆయుర్విమగ్రంథు. ఇందాప్రగీర్వాణభాషాని గ్రంథగ్రంథమునక నిక

ర్వనమై, పండితులకు బరమమగ్రమై, విద్యార్థులకు గామధీమకై,
కళాకాలలకు తెన్నుదానమై, పాఠకాలలకు జింతామగియు, మాం

ధ్రవాస్తవముల కేకూర్ణభూషణమై, గ్రంథాలయములకు గల్పిత
రుకై, నిఘంటువులకు శిరోనికై మై విరాజిల్లుచు నేమి విస్మయిం

చున్నాను.’ అని భాగడినారు.

11. నాడెల్ల వేదపాఠశాలాచార్యకృష్ణగారు

‘ఇది యభిలాంధ్ర కట్టపర్యాయ పరోధారకమును, మహావి
ప్రయోగాధారస్థానికము నొక రచయితలకుం బరితెకుంకూడ

మహావికారకమును. అట్టివారాయాశర్యస్థానికము నె యాంధ్ర
భాషాయామహావి హారాయమానముగా భావశీరించునవలరాగ

నయ్యెడు*** ఆననది వీరి యభిప్రాయము.

12. భాచరీశిష్యపదావి బుట్టాశేషినిరారావుగారు (యం. ఏ. విజ
యనగరము) ఇట్లు తెలివిచ్చివారు :

“*** శబ్దనిర్ణయము చాలా భాగదామకములుగా నున్నది.
ఇది కేలము నిఘంటువుగానేకాక విజ్ఞానసర్వస్వమునక శివయోగ

పదంగలదని చెప్పవచ్చును.”

13. విజయనగరము శ్రీమహారాజ కళాకాల (భూతిపూర్వ) ఆంధ్రగీర్వాణభాషాధ్యయకులు వేదేంద్రి కంకబరమణాచార్యుల

గాంచి యనూయ నహించు"కండా ఈ 'నలపాడుపు'లో ఏమున్నదో నమోదుకన్నప్పటిలో చూపాడు.

కి విత్వం:—ఈయన రచనలో వ్యవహార వ్యభావోక్తి ఉన్నది. దానికి తగిన పదాల పొందిక ఉంది. ఉదాహరణ: "ఉరుమురుమ తాచుపిల్లలకు కురక రెత్తె"

"కాని కోమటిపడ్డలాగ ఒకప్పుడది బాధితా అవుతుంది. "పని గలిగి పుష్కలమృగ బ్రాహ్మణులకు, కల తీరిక లేదు దర్జీలకు, పని చేర నగి సారి కిప్పుడు చేరినంద" (దసరాపండుగ)

"వ్యభావోక్తి రసా చారు యథావద్వస్తువర్ణనం" అన్నారు పెద్దలు.

కి విత్వానికి భావనాశక్తి నికవం.

అయితే ఇందులో చాలావరకు భావాదోబరం ఉంది కాని ధృవమిది లేదు.

"పులగంప" తలదెట్టకుని 'పులగి' అపూ లటాంటివి, ఈ పూ లటాంటివి అని చలాకీగా పోవడం కాగుంది—కాని—

ఉత్పితమిట్లులె యూహావర్ణనకరం

కల్లోలతకు చాల యల్లలాడి,

కవి 'పులగి' చాటున ఉపన్యాసాలు అనందగంగా పేల బ్రహ్మం భావమిది కింకరం. అయితే పింగళివారి గంపలో పోలేడి మారుచేరం పొందింటే దివాలా తగిలింది పాపం!—పైగా.

'సొంత మడిపంట' లు

'ఎరుపు కావంత లేదు' లు

గోరం, గోరం,

సొంతమడిపంట ఇంకొంచెం చూపండి.

"కీర్తికాంతారతి మరుకేలి ముక్తి

కామినసంగమున తాల్చుకత్తె"

ఇది 'శ్రవణానందం' లోని గురుద్రవ్యం 'కొదంటారా? బలికే పల్లవారి చీకటిపిసారి

"ఏనాటి మాటలో ఏతేర కవిరాజు

రెడురేగి సత్కార మిచ్చుటనిన"

'పుష్పమాల'

ఇది సత్యనారాయణగారి అంధ్రపాదమంతుని దర్శక.

ఏనాటి మాటలో భూవాదవంశదీ

పాముకుం దైవకృష్ణావనింద్ర (కు)

అంధ్రపాదవం

'తెన్నెల' అనే కావ్యంలో నాద భావమిది లేదు. వర్ణన మైన తెన్నెల ఉపవర్ణనమై భావాదోబరం విస్తరించి. వ్యంగ్యంగా నైనా తెన్నెల సమ్యక్స్పృశి లేదు. మహాహరి మైన తెన్నెలమీద

మాదా 'అరగటికతావధానం' అడుగుపెట్టింది. ఇందలి చాలాకావ్యాల భావన ఈక పొగిపోయి విసుగుపడ్డాయి. మరిన్ని ఇందులో పాతకి విత్వపు చాదస్తాలూ, కొత్తకి విత్వపు 'పేనీలూ సమృద్ధిగా ఉన్నాయి.

మొత్తమీద కి విభూషణుని కవిత్వానికి నూటికి అంశమూలం కన్న రావు.

తైలి:—ఈ కావ్యంలో ఒక నిర్దిష్ట మైన 'తైలి' లేదు. కి విత్వం పరిణతికి వస్తే కాని 'తైలి' ఒక దారిలో నిలబడిన,

ఒక చోట మృగు కైవ చిక్కిన తైలి—

"చిరుమబ్బుల ముసుగు తెరిచి మాటుననుండి

ఇంద్రాణిలో వచ్చు నేమి యనగ"

ఒక చోట 'పులగం' తైలి—

'కేవలభేలన కేరితి గాదు'

'మనసారి నొనర్చి యతివ్యమాణయై'

ఒక యెడ యెగుడు దిగుతు 'తైలి—

"ఘుమరిత కూడ దెంతో మిథ్యవిషమ మిది"

'దిధిమిదా! లేగు నీకిందు'

అన్వయం:—చూపండి.

'సంస్కరణదృష్టి విషమిది పాశ్చాత్యము'

అన్వయం లేని యతిప్రముఖులు 'కెగడుగాన, నెరిగాన, మటి గానూ, మాటిగానూ విడనెడ దగ్ధనం ఇస్తారు.

అనుప్రాస కక్కురికి అన్వయం చాలామట్టుకు చెడిపోయి వున్నారు. ఉదాహరణం 'పులగంప'

చ్యుతిసంస్కృతులు:—కావ్యమున విక్రృతపదస్తాయి. "దోషాస్తపావకర కాః"

'తెంట చల్లెరు చూ' పల్లెరుతో కూడి చెడింది.

'దుర్బిప్రమం బొదలి' 'వదలి' కి వచ్చిన తప్పులు.

'ప్రతిపట్టు' 'ప్రతిపకమ్మ' అనరాదూ?

'చదివ్యమాణయై' పరిపై ప్రదులకు 'కానవ' రావడం అకాశ్రయం.

ఇది సాధిపులాకి న్యాయముగా నడిపిన సమీక్ష. నేను చూపిన గుణదోషాలను ఇంకా చాలా లక్ష్యము బున్నవి.

ఈ 'కవిపంద్రుడికి' ఈపైని పోర్టిపు రావచ్చునేకా! కాని ఇప్పటి కిది 'నలపాడు'.

"పరఫణికి పరిమి యుజ్యతే సజ్జనానాం"

మల్లికార్జునుడు

అది వొక విదీశి మైన నన్ని వేళం.

జేబానీ,

జయంతి రామయ్యపంతులుగారు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తును ప్రసాదించారు. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు జయంతి రామయ్యపంతులుగారిని చెయ్యే తి చూపించింది.

* * * * *

కానైలే వి వాన్మాయవినోదా లేమీ లేనిరోజులు కావు.

పండితులూ, కవులూ, పండితీరాజులూ, శివరాజులూ మామూలు భాషాధిమానులూ, వాఙ్మయసియలూ - ఇలాంటివా రెండరో, ఎంతెంత తేసివారో యేవో గ్రంథాలు, రాస్తూ, ఏమిటే మిటో సంఘం నెలకొల్పుతూ, ఏమిటే మిటో ప్రచారం సాగిస్తూనే వుండినారు.

కాని మనకు సాహిత్యపరిషత్తు లేని లోపం వొక్క రామయ్యపంతులుగారికే కనపడింది. అది వారొక్కరి వ్యాస యాన్నే గురిగెబలాపించింది. చిరికి వారిమొదటిలోనంచే ముందుకు వచ్చింది.

అయితే: నిజంచేత, రామయ్యపంతులుగారు సాహిత్యపరిషత్తును ప్రతిష్ఠించడం ఆశ్చర్యకరమైన సంగతి. ఏమంటే: వారు చదివింది లా. చేస్తూవుండింది డిప్యూటీ కలెక్టర్. పోనీ, ఇలాగ, రెవెన్యూ క్రిమినల్ వ్యవహారాల్లో మునిగిపోతున్నా వుండినా వంగదేశంలో బంకించంద్రుడు లాగ పంతులుగారు వాఙ్మయ నిర్మాణంలో కూడా సిద్ధహస్తు లేమో అంటే అలాంటిది యేమీ వుండినట్టు లేదు. వారప్పటికే కేవలం శస్త్రశృంగతకం రాశా రేమా? చేతికింద వుండిన ముప్పలుకరకాల పరిమిత బుద్ధిని వినియోగించుకుంటూ శాసనాలు సంపాదించి పరిశీలిస్తూ వుండినారేమా. ఇంతేకాని అప్పటికే పంతులుగారిలో సాహిత్యపరిషత్తు నిర్మించడానికి తగినంత నత్తా యోగంలానూ లేదు.

డిప్యూటీ కలెక్టరుగా వుండిన పెద్దయిమ్మి వొక సంవత్సరం ప్రతిష్ఠించడమూ, దానికి కార్యక్రమం యేర్పాడడమూ, దాన్ని ఆచరణలో పెట్టడమూ అసాధ్యమైతే కాకపోవచ్చు; కాని యిది కేవలం ప్రతిభవల్ల సాధ్యమైతే కాదు. చిరకాలం సంపాదించిన అనుభవం అంతా వినియోగిస్తే గట్టిక్కడాని కిది లాభవ్యవహారం కాదు.

ఏమయితే యేం! ఒక డిప్యూటీ కలెక్టరువల్ల ఇంకా ప్రతిష్ఠించవచ్చింది. ఒక మామూలు భాషాపరిచితునివల్ల సడపబడతోంది.

ఈ రెండుశక్తుల ఛాయలూ అప్పటికే యిప్పటికీ యీపరిషత్తులో స్ఫుటంగా కనిపిస్తున్నాయి.

* * *

రామయ్యపంతులుగారు మొదట మిడిరే స్కూల్లోనూ, తరువాత హై స్కూల్లోనూ పుస్తాభ్యాసులు. పిమ్మట జిల్లా మాజిస్ట్రేటు కచేరీలో సాధారణ గుమస్తా—ఇంగ్లీషు హెడ్ క్లర్కు—శిరసాదారు—డిప్యూటీ కలెక్టరు—కొన్నాళ్లు ప్రెసిడెన్సీ మాజిస్ట్రేటు—మళ్ళీ డిప్యూటీ కలెక్టరు, తుదకి పెన్షనరు. ఈ

వాత వొకటరం ఎం. ఎల్. ఏ.

మొత్తంమీద—ఇలాగ—పంతులుగారి జీవితం అంతా శుష్క రాజకీయాల్లో పండబారోయింది; కాని అరనై దాటిన యీవృద్ధాప్యంలో అనురక్త్యం ప్రసాదించే వాఙ్మయోద్యానవనంలో అది కులాసాగా వికాసం గొడుతూవుంది.

అయితే: ఇందులో వొక రేఖ మాత్రం వుండి అదేమిటంటే! రామయ్యపంతులుగారు విహరిస్తూ వున్నది నిజంగా వాఙ్మయోద్యానవనమే; కాని అందులో తారుణ్యం లేదు. లావణ్యం లేదు. సౌరభం లేదు. జీవశక్తి లేదు. అయితే: చైతన్యం మాత్రం యే పినరంతో యేమూలో వుంది. అంతే.

* * *

కనిపెట్టగలిగితే రామయ్యపంతులుగారి జీవితంలో
హాక గొప్ప త్యాగం మిలమిల మెరిసిపోతూ వుంది.

బాగా ప్రాజ్ఞత వచ్చాక రామయ్యపంతులుగారు
పడసిన పడవులు అనేకుల జీవితాలను బగ్గంపాడు చెయ్య
డాని కేనా, తేజస్వంతాలు చెయ్యడాని కేనా సమర్థ
మయినవి కాని సామాన్యాలు కావు. అంచేత ఆత్మ
ద్రోహానికి వెనకతియ్యకపోతే వాటిలో ఎంతేనా—
ఎందు కేనా అవకాశాలున్నాయి; కాని రామయ్య
పంతులుగారి చెప్పడూ శీలాన్ని కళంకితం చేసుకున్నట్లు
లేదు. విధినిర్వహణనందర్బాల్లో, వారు, తాబేదార్ల
మీద ఎప్పుడైనా మండిపడేపుండవచ్చు. అక్రమలాభాలు
బొందశులచినవారి కనేకమందికి ఆకాభంగం కలిగించే
బండవచ్చు; కాని సమర్థుడైన ప్రద్యోగిగా—సన్మార్గనిష్ఠితు
డైన రాజపురుషుడుగా పంతులుగారు గొప్ప విజయం
బొందారు.

పంతులుగారి జీవితంలో యింకో మంచి విశేషం
వుంది. వాస్తవంగా అదే పంతులుగారికి ఈవాఙ్మయ
సవలో గొప్ప అవకాశంగా పరిణమించింది.

ఏమిటంటే? రామయ్యపంతులుగారికి సగ్భారు
ద్యోగస్థులుగా వుండినప్పుడు అనేకమంది సంపన్నుల
తోనూ, జమిందార్లతోనూ పని—పరిచయం—న్న
దాం—వారిమీద తిరుగులేని పలుకుబడి ఏర్పడ్డాయి.
ప్పుడు గాని తరవాత గాని పంతులుగారు ఏటిని సాం
సానికి వినియోగించుకుని వుంటే వారు కొన్ని లక్షలకి
ధీశ్వరులై వుండివుండురు.

కాని పంతులుగారిలో పరిణతి చాలకపోయింది ;
ని పరార్థపరత్వం తక్కువగా లేదు.

యొక్కసమయంలో ఆన్నేహమూ, ఆపలుకుబడి—
ంతా సాహిత్యపరివర్తికి మూలధనంగా రూపం
చేసింది. ఆంధ్రదేశానికి ఆంధ్రజాతికి జైత్రప్రస్థానంలో
వుంటే ఆంగలబలంగా పరిణమించింది.

* * *

జమి. ఇప్పట్లో పరివర్తి, అలాంటి యితరసంస్థల
కీ చాలా ధనవంతమే.

కాని యేం లాభం ?

సవనవలకుతూ బయలుదేరిన ఆంధ్రసాహిత్యపరి
వర్తి పెరితలలు వేసింది.

ఏం ?.....ఎంతేనా ?

అతికష్టసాధ్య మైన కార్యాన్ని అడుతూ పాడుతూ
సాధించిన రామయ్యపంతులుగారే దానికి! ప్రవర్తకులై
వుండినప్పు డిలాంటి గతి యెందుకు పట్టాలి ?

పెద్ద పరిశోధన చేస్తే గాని తేలని విషయం కానిది.
రామయ్యపంతులుగారిదగ్గర నిర్మించడానికి గాని నిర్వ
హించడానికి తగిన శక్తి యెంతమాత్రమూ లేదు.

ఉద్దేశం కలిగింది, పలుకుబడి వుంది, హృదయం కూ
డా మందిది, సరే, ఆంధ్రసాహిత్యపరివర్తి యేర్పడింది.
అంతే; కాని “ఇప్పుడు మన సాహిత్యం యేర్పడినా వుం
ది ! ఇకముం డెలా వుండాది ! ఇసుగుపొరుగు సాహి
త్యా లెలా వున్నాయి ! వాటికీ, మనసాహిత్యానికి
భేదం యేమిటి ! దేనిలో జీవం వుంది ! ప్రపంచవ్యాప్త
లై సవినసభ్యులకు నికమా లైన సాహిత్యసాహిత్యా
లెలా వున్నాయి ! మన సాహిత్యానికి వాటికీ వార యే
మిటి ! అది యేమాత్రం ! అజ్ఞానాంధకారంలో కూలి
పోయివున్న ఆంధ్రజాతిని మేలుకొల్పడానికి, కార్యోత్సా
హం కలిగించడానికి, సాహిత్యం యెంతవరకూ వుపక
రిస్తుంది ?” అని యిలాగ పంతులుగారు చర్చించుకున్న
ట్లు కనపడదు. చర్చించుకునివుంటే వారు చెయ్యవల
సిన దానిలో నాలుగోపంకేనా చెయ్యగలిగివుండురు.
నడవకపోయినా అనలు సరియైన కార్యక్రమ మేనా ఏ
ర్పరుచుకునివుండురు; కాని అకేమీ లేవు. పంతులుగారికి
సాహిత్యం అంటేనే అనలు సరియైన భావం వున్నట్లు
లేదు. పత్రికలో పూర్వకవుల ప్రబంధాలు ముక్కుము
క్కులుగా ప్రకటించడమూ, వార్షికసమావేశాలలో
వాటిమీదా, వ్యాకరణపు కట్టుబాట్లమీదా వుపన్యా
సాలిప్పించడమూ, వ్యాసాలు చదివించడమూ—ఇలాంటి
చూస్తే సాహిత్యం అంటే యింతమాత్రమే అని
వారి నిర్వచనంగా కనపడుతోంది.

కవితే సాహిత్యంనడిగడమూ చేయించడమూ

కొ—వండితులతో తప్ప బాటి మొత్తమీద యేమీ సంబంధం లేదు. సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటువు శబ్దరూపాలతోనమే తనుకులాడుతూ కరడుకట్టలేకపోతోంది. వర్తిక ప్రబంధాల ముక్కలు వేసుకుని సామానుబండి లాగ తిరుగుతోంది.

* * *

కనకనే అరవై యేళ్లు దాటాక రామయ్యపంతులుగారి వద్దకు అమరుకం తెనుగుచేసి, ఉత్తరరామచరిత్ర తెనుగుచేసి—ఇలాగ కవిత్వంలో ప్రవేశించారు. గ్రంథరచన—నాటకాలూ శృంగారగ్రంథాలూ భాషాంతరీకరణ మయినా చేస్తేగాని సాహిత్యపరివస్తలో తమకి న్యాయమైన పని ఏదీ వుండదనీ, యోగ్యత చూపించి స్థానం సంపాదించడమే పొరువ మని తోచింది కాబోలు వారికి.

* * *

ఆనంధంలో అభినవరాగనుకానవలైన రావుసాహెబు గిడుగు రామమూర్తిపంతులుగారి దాడి పరివత్తును తెక్కుకెక్కు మనిపించివుండడం నిజమే; కాని కొద్దిరోజుల్లోనే రామమూర్తిపంతులుగారు పరివత్తువల్ల తమ కేమీ లాభం లేదనీ, దాన్ని పట్టుకుపాకులాడకపోతే తమకి వచ్చే ఆపత్తు లేదనీ గ్రహించి దానిని తోసిరాజుని నవశక్తి సంపన్నులయిన కవికుమారులను కూడగట్టుకుని కార్యసాధనకు పొందారు. ఇలాగ యీగండం తప్పాకేనా పరివత్తు తాను సమ్మిన గ్రాంథికాంధ్రలోనే నిరాటంకంగా నవ్యసాహిత్యనిర్మాణం చేస్తుందని ఆవర్గం వారు కొందరు ఆశపడ్డారు; కాని యేమీ లేదు. ఇవాళ చూస్తే గ్రాంథిక వాడుల్లో కూడా అనేకమందికి పరివత్తు మీద ఏమీ ఆశలు లేవు.

కర్ణాటకసాహిత్యపరివత్తు, కన్నడభాషను కమ్మేస్తూ వున్న హిందీని ఎదిరించి బ్రహ్మాండమైన పని చేస్తోంది. మైసూరుప్రభుత్వంవారు తమ రాజ్యంలో వున్న ఆంధ్రులను కన్నడులుగా మార్చడంతోనం అవలంబించిన కార్యక్రమంలో పూర్తిగా పాలువుచ్చుకుని రాత్రింబగళ్లు తొట్లుమరిచి పనిచేస్తోంది. సాటిపరివత్తులు చేస్తూవున్న

పని చూసేనా—తన భాషకు జరుగుతూ వున్న అవకాశాన్ని అడ్డుకోదాని కేనా ఆంధ్రసాహిత్యపరివత్తుకు శ్రద్ధే కాదు, పుద్గేశమూ, అజ్ఞానమూ కూడా లేవు.

* * *

ఏతావతా : యాభై సంవత్సరాల వయస్సు వచ్చాకైనా సువర్ణాక్షరాలతో అంకితం అయిన—ఎంతో రాయవలసినంత జటిలంగా అల్లుకువచ్చిన రామయ్య పంతులుగారి జీవితచరిత్ర యిలాగ “యేమంత పొడి చేసింది లేదు” అన్నంత బులుబుల్గా కేలిపోవడం ఆశ్చర్యకరమే; కాని అనుకంపాజనకంమాత్రం కాదు.

* * *

మొత్తమీద, రామయ్యపంతులుగారు ఇప్పుడేనా సజీవమయిన వ్యావహారికాంధ్రభాషను చేపట్టి తని లేఖనకి నూత్నమైనతన్యమనా, తమ జీవితానికి నూత్న కళా శలిగించుకుంటూ రవి యెవరికీ యెంతమాత్రమూ నమ్మకమూ, ఆశా లేవు. దాన్ని స్వీకరించి ఉపయోగించుకుంటే కాని నిరుపయోగమూ, నిష్పచ్చరమూ అయిపోతుందని తెలిగట్టిదానికి వారిలో భావనాశూన్య కూడా యేమీ లేదు.

* * *

కాని—యేది యేమయిపోయినా వొక్కటి మాత్రమే నేను నిక్కచ్చిగా చెప్పగలను.

అదేమిటంటే ?

రామయ్యపంతులుగారి వంశవర్ధనుడు మాత్రం కన్నకుండా వ్యావహారికాంధ్రభాషానియ్య గవుతాడు. వ్యావహారికభాషావాది అవుతాడు. వ్యావహారికభాషావాది యిత్ర కూడా అవుతాడు.

ఇంతే కాదు. ఇలాంటివారి అందరి కుటుంబాలలో గా ఇది యిలాగే తటస్థమైంది.

ఇప్పటికే కొన్నిచోట్ల తటస్థమిదా వుంటుంటే గాలిలో చూచాయగా యేవో కభల్లు విసుకుతున్నాయి. అవి యీవిషయానికి సంబంధించినవే అని వుంటాయి.

—శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మారేనుండ రామారావుగారు ఎం. ఏ. బి. ఇడి

(గద్వాలనంస్థానం తెనుగుదేశానికి, తెనుగుజాతికి గొప్ప ఆధరం. గద్వాల ప్రభువులు కేవల శూరులూ, వీరు లూ, మహారాజులే గాక పండితులూ, కవులూ కూడా అయి వాఙ్మయానికి మంచి పుష్టి కలిగించారు. ఇప్పటికీ కూడా గద్వాలనంస్థానంలో పండితులకూ, కవులకూ గొప్పగొప్ప సన్మానాలు జరుగుతూ వున్నాయి. ఇప్పుడు రాజ్యభారం వహించివున్న శ్రీ శ్రీ శ్రీ ఆది లక్ష్మీ దేవమ్మగారు పూర్వుల ప్రతిష్ఠకు ఏమీ వెలితిరాకుండా రాజ్యం యేటూ దేశాని కంతకూ ప్రాశస్యరీయ రాలివున్నారు. గద్వాలనంస్థానం పూర్వచరిత్ర అంతా తుణ్ణంగా పరిశీలింపున్న శ్రీ మారేనుండ రామారావువారు ఎం. ఏ. బి. ఇడిగారు గద్వాల ప్రభువుల దివ్యచరిత్రలతో ప్రబుద్ధాంధ్రుని శోధ ఫలితంవడానికి పూనుకని వున్నారు.

మరిన్ని వైదరాజులలో వైశోర్భవకీలుగా వున్న శ్రీ సురవరం ప్రతాపరెడ్డి బి. ఏ. బి. ఎల్ గారు గద్వాల ప్రభువుల రూపరేఖలు దయచేసి ప్రబుద్ధాంధ్రుని కళ కూర్చారు. రెడ్డిగారికి గద్వాలనంస్థానం అనేటప్పటికీ శక్తిం గరిహుడున్నా వుంటుంది.

ఇలాగ తేజస్వంత మైన గద్వాల ప్రభువుల చరిత్ర తోటి, దివ్యూపాలతోటి ప్రబుద్ధాంధ్రుని ప్రకాశం కలిపించబూనుకుంపున్న ఈ మిత్రుల కిద్దరకూ హృదయ పూర్వక మైన మానృతజ్ఞతను విన్నవించుకుంటూ శ్రీ శ్రీ ఆదిలక్ష్మీ దేవమ్మ మహారాణిగారికి, వారి కుటుంబానికి—ముఖ్యంగా యువరాజుబహద్దరువారికి ఆభర్ణయం కలగా లని కోరుతున్నాము.

సంపాదకుడు)

శ్రీ. శ. ౧౭౬౧-౧౭౯౪

గద్వాలరాజ్యమును, దురమును సాపించి మహావీరుడని వివరింపబడిన రాజు పెదసోమభూపాలుని కీ చినసోమభూపాలుడు పోతాడు. గద్వాల రాజులలో నరికి విప్రులు నిరతే మిక్కిలి ముఖ్యమైనవాడు. ఈ రాజు శ్రీ. శ. ౧౭౬౧ విభవంవరకై గ్రామం నుంచి గద్వాలరాజ్యమున కభిక్తి దయ్యెను.

చినసోమభూపతి మహావీరుడు రాజ్యవిక్రేతృడు నైయుండెను. యువరాజుగ నుండియే యితడు శ్రీ. శ. ౧౭౪౩ లో నైజాముకు యుద్ధరంగమునం ద్రమాల్యమును సహాయము నొసర్చి, యతనిచే ౨౦౦౦ రూప్యములను బహుమతిగ బడెను. ఇరిగి నైజామాన మలకు పెచ్చి కర్నూలునరా బీరికి గర్నూలుపై కర్నూలుగొడగి యధికారము నొసంగెను. రాజ్యమునకు వచ్చిన కంటనే నైజాం సలాబత్ జంగ సోమభూపాలునికు కర్నూలునీమలో ౨ మహాలల నైనను, ఆహోనీమలో ౨ మహాలల నైనను, నంద్యాల నీమలో ౧౫ మహాలల నైనను. నాడిగొడు సర్నాడిగొడు స్సర్నాడిగొడధికారములను, ఛత్రిచామరావి రాజవిహ్వములను, నజరావాను గోకున హక్కులను బహుగెను. విప్రులు వీరాజు గద్వాలరాజ్యమున కేక విధముల వి వ్రరింపవలెను. శ్రీ. ౧౭౬౫ లో నిరత వివరవిరెడలపా నను లాని కొన్ని గ్రామములను యుద్ధములలో విశేషమును సహాయమున చేయు పద్ధతిని నైజాంపక్షానికి గుర్తు దీసికొనెను. అటుపై నిరతకు ప్రకటించు రాజుగి నీమను గూడ నాక్రమించెను. శ్రీ. శ. ౧౭౭౩ లో నైజాముకును మేరపూరరాజుకును జరగిన యుద్ధములో నిదినసోమభూపాలుడు నైజాం సేనాని యగు ఆమీర్ అల్. ఉక్రూకు చాల తోడ్పడెను. ఇందలకు వరికినించి నైజా మిరాజు న సేవ విధముల నభినందించి, రాయచూరు, బళ్ళారి మున్నగు మహాల యధికారులకు వారందరును సోమభూపాలుని యాజ్ఞలకు లోబడియుండవలెననియు, నతడు వారిలో నొందర్న పద్ధివ్యవహారములకు దాను బద్ధుడగు నుండు ననియు ఫర్మానాలను బంపించెను. ఇట్లు సోమభూపాలుడు నైజాముయొక్క యాదరవిశ్వాసములకు లాభ్యుడై, సామంతులలో నెల్ల వగ్రగణ్యుడై నిరుపము మగు విఖ్యాతితో నలరారుచుండెను.

శ్రీ. శ. ౧౭౭౬ లో నైజాముకును, మహారాష్ట్రులకును యుద్ధ గిరివద్ద జరిగిన పంధి ననుసరించి మహారాష్ట్రులు దక్కనుపై చాత్ ను నమూలుచేయసాగిరి. ఆ విధమున ద్వంద్వత్రభుక్త్య మేర్పడెను. అయినను సోమభూపాలుడు నైజామును మరాటివారి పణము లగ నుపయోగించి స్వార్థమునభివృద్ధి పరచుకొనుచుండెను. అంతట సోమభూపాలుని కీ ర్తనార్థములను గాంచి యనుయాయుడై కర్నూలునరాబు గద్వాలరాజులకు దన నీమలపై ౫౦ నాడిగొడవిక్రయ హక్కులను రదుచేసి శ్రీ. శ. ౧౭౭౫ లో ఎంబాయి, రంగారావును, వీరివల్ల మున్నగు నేడుగ్రామముల నాక్రమించెను. అప్పటినుండి యు గద్వాలవారికి నరాయణమును యుద్ధములు జరిగినవి. ఈకాల మన సోమభూపాలుడు వ్యాధిగ్రస్తుడగు నుండియే యుద్ధభరితము గద్వాలవారి కనుమలముగ నుండెను. ఈ రాజు శ్రీ. శ. ౧౭౯౪ లో మరణించెను.

ఇంతవరకును చినసోమధూపాలుని నాటి రాజకీయచరిత్రనును పరిగ్రహించి దరికిముంటిని. దానిమును దాంధ్రవాఙ్మయము గూడ పెక్కువిధముల నభివృద్ధి నందెను. సమకాలిను లీ రాజా “నభివనభూజా” డని గొనియున్నందుండి. వ్యయముగ విద్వాంసు డై రిరరవాప్య” మను నుద్గ్రంథమును రచించుటయు గాక సీత డెంకతో కవుల నాదరించెను. ఈతని యాసానమునం చెప్పించు గురు కుప్రసిద్ధకవు లుండిరి. వారిని గూర్చి యా క్రింది విశేషములు తెలియుచున్నవి—

(౧) కాదానము పెద్దసోమధూజికవి—చక్రేయగోగ్రుడు నాళ్ళలాఁడునుగ్రుడు నర సీతని “నకలవిద్యకృషివిగ్రుడు” తేదాశ్రువురాములను, భావలమను కైవలగ్రంథమును చక్కగ నెరిగి యాచిత్రబంధగర్భము లను చక్కర్పకవిలను తెప్పనే ద్విసవాడు. భోజాని సంపూరామాయమున కీవి వ్యాఖ్యానమును రచించెను. ముఘరరా జగు బిరీహిపామవృపాలుని యాసానము నందుండి యాంధ్రమున మర్వ్యపురాణమును రచించెను. గచ్చాల శేతెంచి చినసోమధూపాలునికే నాదరించుట ధిదాపరణము మను ముకుందవిలాసమును, అధ్యాత్మరామాయణమును, యథాశ్లోక తాత్ప ర్యరామాయణమునందలి బాలకాండము నాంధ్రమున రచించెను.

(౨) కీటికి కంకటాచార్యుడు—ఈ క్రితవేగవి శతమర గగోత్ర జాడు, ఆప సంబమాగ్రుడు. ఈతనికి “నర్వతంత్రవ్యకలత, కవి తాత్పర్యకంఠరక, శ్లేషయమకచక్రవర్తి” మున్నగు బిరుదులు లుం డెడివి. అలంకారశాస్త్రము, జంధూనాయకము, హయగ్రీవపండ్ కము, శృంగారలహరి. భావశతకము మున్నగు సంస్కృతకర్తు లీ తని పొందిరియును చాటుచున్నవి. “కల్యాణపురంజన మను నా టకమును రచించి యాతడు గచ్చాలశేకపావ్వి కంఠితుమనేను. “అనలాత్మభావరణము” మను సీతని యాంధ్రవ్యర్థకావ్యము ముద్రసింపెను (3) కొత్తిపల్లి రామచార్యులు—క్రితవేగవి. యథా శ్లోకతాత్పర్యరామాయణమునందలి యయోధ్యాకాండమును రచిం చెను. (౪) గానేయపుర ముఖ్యాశ్రీ—ఈ కవి “ఆధ్యయకవిరాని వృషాను సాహిత్యధర్మణుడు” యథాశ్లోక తాత్పర్యరామాయణార ణ్యకాండమును రచించెను. (౫) కామనముద్రం అప్పారాచార్య డు—ఈతడు “విద్యకృషివికంజరి” బిరుదాంచికుడు. చక్రకం

కణపద్మశంఖపద్మనగ్ననాయకభాదిబంధములను, సంస్కృతప్రాకృత భావలలా తెప్ప గ్రంథములను రచించెను. యథాశ్లోక తాత్పర్య రామాయణ కిష్కింధాకాండ విరాసినవేరచించుటెను.(౬) తిరుమల కృష్ణనూచార్యుడు—ఇత “వెద్యభాషాకవిభాధురంగరకుడు.” యథా శ్లోకతాత్పర్యరామాయణ ముందరకాండమును రచించినాడు. (౭) బోరపల్లి శేషవి—రామాయణమునకాండమును రచించెను. (౮) సోమనాథకాశ్మీరవి—ఇతనిని గూర్చి విశేషము లేదుయు తెలి యవు. సీత గాక సీతలమున నింక నెందరో ముద్రసిద్ధకవులు గచ్చాలలో నివసించుచుండిరి.

చినసోమధూపాలుడు ధర్మనిరగుడును, గొప్ప ధన్యుడై యుం డెను. శేకపావ్వికి అన్ననూపాయాల విలువగల బహువారిని నను ద్రించి యీ రాజవంశుడు చక్కనిదేశాలయము నొకనానిని గట్టించి, రామస్వామి నందు ప్రతిష్ఠించెను. కొత్తిమామనానుల లతో నతీష్యముగ విద్యకర్మవ్యాసములను పొంది యాతడు కవు లను విశేషముగ నాదరించెను. అనూపలక్ష్యమగమున కీతడు శిష్యుడు. రామానధూతయను యోగి నాదరించి యతనికి రాజా క్షిప్రాతీయను చక్కని మఠమును గట్టించి యిచ్చెను.

ఇట్లన్ని విధములను చినసోమధూపాలుని కాలమున గచ్చాలరా జ్ఞ మభిర్బుద్ధి నందెను. ఇత డాంధ్రవాఙ్మయమున కొనర్పిన సేక యహుల్య నైసిది. ఇతని నామము చిరస్మరణీయము.

(ఈ చినసోమధూపాలుని రూపపటము మాఖట్రంపింప వ్రున్నది. దీనిని శ్రీ సువరం ప్రతాపరెడ్డిగారు మామ ద్రవ్య పీఠాన. ఇలాంటి పూర్వప్రభువుల రూపచిత్రాలింకా యెన్నో వున్నవి. తరుచు నా టికి నేను ముఖట్రంపింప ప్రకటిస్తాము. ఫాటోగ్రాఫీ లేక పోయినా నెక చాలామంది చిత్రకళలు ఇలాగ అనేక మహాత్మ యులు రూపాలు చిత్రించి వున్నారు. వాటిని అన్నిటిని ఇలాగ ప్రకటించిపం చాలా ఆనందం. తెనుగువారికే సంబంధించినంత వరకూ ఇలాంటి రాజులని గాని, సేనాపతులూ సంబంధములూ మొద లయినవారిని గాని రూపపటాలు ఉన్నవారు వాటిని మామ పంకితే నేను ప్రకటించి ఆహ్వానపురుషుల దివ్యతేజస్సుతో నవన ఆంధ్ర జాతికి మెరుగు పెడతాము.

సంపాదకుడు)

వైశాఖి

ఇది కవితా నమిలికాని వార్షికసంచిక. పేరుపడ్డ విద్యతల్పుల రచనలతోటి, చక్కని చిత్రాలతోటి, రూప పటాలతోటి ముద్దుగావుంది ఆంధ్రాగ్రా కాగితం. చక్కని బయిండు. వాజ్మయోద్వాసంలో, రసీకులు ప్రత్యేకాదరణతో నిలిచి చూడవలసిన పుష్పం యిది. నెల ౧-౦-౧ పోస్టు ఖర్చులు పైగా. కలాభివర్ధన పరివత్తు—రాజమండ్రి

ఆంధ్ర మముఖుల ఫోటోలు

రావుసాహేబు గిడుగు వెంకటరామమూర్తి పంతులు గారివీ, వెలగపూడి రామకృష్ణ చౌదరిగారివీ శ్రీ రాజా (కోత్వాలు) వెంకటరామారెడ్డి బహద్రుగారివీ ఫోటోలు మావద్ద అమ్మకాని కున్నవి. డిజను ౧-౮-౦ వీ. పీలో తక్కువ పంపము. పోస్టు ఖర్చులు ౦-౬-౦. కలాభివర్ధన పరివత్తు—రాజమండ్రి

వ్యాఖ్యానములు

అంధజాతి కాదు, అంధజాతి

అంధజాతి మేనా దెసికిపోలేదు. పల్లకిమిడిరావాగా రెండు కోరాలో అంతా అంధ్రభూభాగం ఓడ్రరాష్ట్రంలో కలిసిపోవడం నిశ్చయమయిపోయింది. ఇక యీ నిశ్చయమైనా పార్లమెంటు ముద్రదారి. అంతే తరవాయి.

తెలంగాణ మైక్ ప్రదేశము, అక్షరాగ్రాంతి పృథుని, పక్షాన్యంలోకి లాగివెయ్యబడుతూ వుంటే యిక్కడ—అంధ్రజాతిలో చీమవడిన పేనా లేదు.

అక్షరాగ్రాంతి మరనాడు పాంశాయిరాష్ట్రంలో సేవ పడివున్నార. ముగ్ధరాష్ట్రంలో పాశువసాయివున్నారు. ఇంకా అనేక పరరాష్ట్రాలలో రాష్ట్రీయులయిపోయివున్నారు. అవల నటవడుమ కూడా కొండ రుండిపోయాడు. గత్యాగత్యా మన కెప్పటి కేనా ప్రత్యేకరాష్ట్రం అంటూ వస్తే వాలెగా మనలోకి రారు. అంటే బాగవంకానే గాని—రక్షపంబంధాన్ని పట్టే గాని వారికి మనకి రాజకీయంగా ఏమీ సంబంధం వుండదు. అదలా వుండగా యిప్పుడిచ్చి గంటాం విశాఖపట్టణం జిల్లాఅవారు—మన సోదరులు—జయవరయ్యాళి కేంద్రంలో మన చేతకొనినవం కారణంగా బలవంకినా పరరాష్ట్రంలోకి వెళ్లిపోతున్నార.

ఇదివరకే నీవామ రాజ్యంలో వుండిన రాజులూ అంధ్రులతో మనకి సంబంధం వుండా లేదా అన్నట్టుగా సంపదవున్నాం మనం. ఇప్పుడిదీ.

అండను తెలిసినవం రాజువారవరం అంతా అయిపోయిందని భయం చేసింది; కాని యిక్కడ వురికిపోలేనా కలగలేదు.

అంటే దీనివల్ల వస్తే లేదా? అంధజాతికి చెతవ్యమే లేదా? తెనుగువారికి—గంటాంవారికి కూడా యింకా కాంగ్రెసుని పోలే చూపు. తమ యింటిని చక్క పెట్టుకోలేని అంధ్రులు కాంగ్రెసుని ఏం వుద్ధరిస్తారో?

ఇలా వుండగా, కాంగ్రెసువల్ల మనకి యింకో చిన్నమాదా లాబోలోంది.

గంటాం భూభాగం ఓడ్రరాష్ట్రంలో కలిపేసినా కొత్త (నీ గాడు) కావనవరలో అంధ్రమండలాలు ప్రత్యేకరాష్ట్రంగా ఏర్పడాలని తీర్మానం అయితే అదివేతం అలాగిస్తామన్నారట. అప్పుడే అధికారులు, ఉన్నతమట్టాకేనా తెనుగుజిల్లాలు ఒక రాష్ట్రంగా ఏర్పడినా అదేనా ముక్త. కాని తెనుగు రంకా కాంగ్రెసులో చేరాలిట. వచ్చే యింట్లో అందరూ కాంగ్రెసు వారికి పోటీవాలిట.

ఎందుకో తెలుసునా? నరసింహారావుగారిని ప్రధానమంత్రిగా నెత్తికెక్కించుకోదానికి, ముచ్చగాయన మంత్రిఅంగపు కాంతా కంటే యింకా పెద్ద జెబ్బ తినదానికి.

నరసింహారావు రాజకీయమేకీ, చాతుర్యమేకీ (సర్కారులమా) యెప్పుడూ పాతు కలవకుండా వుండడానికి చేతనెనది భేదోపాయమా ప్రయోగిస్తున్నారు. ఆత్మశ్రయమువల పేరాసలకు పులి యెక్కించి గంటాంభూభాగం అక్రమించడానికి ప్రోత్సాహం కలిగించారు. మంత్రి పదవులలో తెనుగువారికి స్థానం లేకుండా చేయ్యాలని దీక్షపట్టి వున్నారు.

కాని మనవారి కీపంకతి యేమీ బోధపడం లేదు.

ధీ! మనది అంధ్రజాతి కాదు, అంధజాతి.

జాగ్రత్త—అది తోకచుక్క

దక్షిణదేశంలో జరుగుతూవున్న హిందీప్రచారాద్యమంలో, గాంధీ గారు, కలెక్టరుగారికి ఎలాంటి బాధ్యత వప్పించాలో మాత్రం అక్షరాలా తెలవదు; కాని కలెక్టరుగారు మూతం యాదిషయంలో రాత్రిపగళ్లు నిద్రావారాలు మానిపూడా పని చేస్తున్నారు.

ఇక్కడ తేరాలు వున్నవని తెనుగువారికి హిందీనివల పోస్తూ వున్న హిందీప్రచారమయిన హిందూసాహిత్య కేంద్రాలూ అతిమానం కలిగియుండిన. దక్షిణాక్షరాలూ వారిని పరిశీలిస్తూవుండడాని మామూడా నియోగించబడి కలెక్టరుగారు యిది తెలిపేకుండా పని చేస్తున్నట్టుంది.

ఏమయినా, కలెక్టరుగారిని మేము ప్రశంసిస్తున్నాము. ఎందుకంటే? దక్షిణ దేశభాషలను చింపేయ్యాలని వారి కష్టం, అపని గాంధీగారి ఇష్ట. ఈకష్టాన్ని ఈఇష్ట నిర్వహించుకోవడంలో కలెక్టరుగారు మామీస్తూ వున్న శ్రద్ధా, దీక్ష ప్రశంసజనకాలుగా వున్నాయి.

అయితే: నిండుప్రాంతంలో వున్న నాలుగు ప్రాంతీయభాషల ప్రాణాలు తిమ్మదానికి కాకపోతే కలెక్టరుగారు మరో మంచి పనికోసం రెంటులుపడారామా?

నిజంగా, మన దక్షిణదేశీయులలో అత్యాభిమానమే వుంటే, తమ మాతృభాషలయిన పూజ్యభావమే వుంటే వారికి “మన్యానేనా” అని యెదిరించవలసిన ప్రత్యర్థి కలెక్టరుగారు తప్ప మరొకరు లేరు.

కలెక్టరుగారి కొత్తమానవ వోకటి యిటిల దక్షిణభారత హిందీప్రచారవర్గా కార్యదర్శివల్ల పులికల్లో ప్రకటించబడింది.

దక్షిణదేశభాషలూ, గ్రంథాలూ హిందీనా సంగ్రహం చిత్రిలు రాయించాలిట. దక్షిణభాషలలో వున్న పుస్తక గ్రంథాలను హిందీలోకి అనువదించాలిట, దక్షిణదేశానికి సంబంధించిన అంకనెలిక

శాంతిః వాల్మీకి రాజీయవిషయాల చరిత్రలు హిందీలో రాయించాలి.

సంతోషమే. ఇది మంచి ప్రయత్నమే. ఒక్క హిందీవాళ్ళయితే కాదు. ఏ వాళ్ళయితే మేనా సరే విజ్ఞానపూర్వంగా వుండా అంటే ఇలాంటి పనులు చెయ్యవలసిందే.

అయితే: ఈ సంగతులు మనకి తెలియపరచడం యెంతమా?

దక్షిణదేశీయుల—మళ్ళీగా. అంధ్రుల తల్లిం బాగి బాగా తెలుసు. హిందీలో మాట్లాడకుంటూ నిత్యజీవితం గడుపుకోవడం గొడవంగా—మహాప్రసాదంగా భావించుకునే అంధ్రులు తమ సంగతి మీదా యేదీమంతో హిందీలో వుండంటే—ఇక కించా మీదా వుంటారా?

కీ లేల్ల—నూరుగా. “హిందీలకు తెనుక్కి అవకాశం జరుగుతోందనే వాదానికి మనవారు చెప్పి ఒక్కటేమందా వుండడానికి తేసిన యెంతి.

కీ లేల్ల—నూరుగా ఇంతటితో పూనుకుని వుంటే బాగుండిపోయింది: కాని వారికీ మళ్ళీమీదాం చెయ్యడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. వారి అసలు సూచన మామిడి.

హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనంవారు జరిపించే ప్రభు, మధ్యమ, రాష్ట్రీభాషా. ప్రచారపత్రికలకు దరఖాస్తు చేసుకోక విద్యార్థులు హిందీకి అనుబంధంగా మరయికి దేశభాషను చేసినెన్న నర్సియం చూడవచ్చునంటే

ఎందుకా? మున్నండు, కీ లేల్ల—నూరుగా, “మరియొక దేశ భాషను చేసినెన్న” అనడంలో యెంతో నేర్పు చూపించారో గమనించండి. హిందీవిద్యార్థులకు మాట్లాడటానికే నేర్పుకోడానికి వాల్మీకికి తిండిన. ఇది తేమే. దీనికి విభాగం కిలడానికి కల్లకాదు. ఇక మరొక దేశభాషను చేసినెన్న యెందుకోసం అంటే, యిదిగో వారే యిలా చెప్పారు.

జూరగు: దేశభాషలలో పరిశు నిచ్చినవిద్యార్థులలో అయాభాషలలో పరిశు నిచ్చినవారిని అయాభాషలు వాడుకలో వున్న ప్రాంతాలలో ప్రచారానికి పంపిస్తూ వుండాలి”

ఏప్రాంతంలో యేభాష వాడుకలో వుంటే అప్రాంతంలో అప్రాంతంలోనే యెందుకు హిందీప్రచారం చెయించారా? అంటే యెందుకో కో: భాగ్యం వుంది. ఏమి టంటే! అవిదేశంలా తెనుగువారు గాని, తెనుగుదేశంలో అరవవారు గాని హిందీప్రచారం చేస్తారు. అప్పుడేమవుతుంది! “హిందీ దక్షిణదేశభాషలకు చం చేసినదే అయితే విరండుకు ఈపని చేస్తామా?” అని అదేశయులను మనపంపిస్తామంటామంటారు: కాని చివరికి సర్వసంగళమే. హిందీ దక్షిణదేశభాషలపాలిటి కో: చుక్క. ఏమీ అందేమాం లేదు.

హిందీ ప్రచారకులు దక్షిణదేశభాషలను సంపాదించువానిన హిందీదానిల కృత్యం. కీ లేల్ల—నూరుగా వారిమీద దండవాడుకుం.

మాదేశీయులు మనపంపిస్తున్నారా.

గోమా కాదు స్త్రీలను రక్షించేది

హిందూమతానుభవముక్కి మొన్నటి వారి కనుమానేకాని కన్యకత వహించిన రథరంజు ఉత్తమాగారు అమృతసరువగరంలో పెయింగి వ తేదీమా జోగ సర్దా మహాపద్యావం చేస్తూ “స్త్రీలకు స్వేచ్ఛ ఇస్తే గాని హిందూసంఘం బాసపంపి”వని చాలా తీవ్రంగా చెప్పారు.

హిందూమతానుభవముక్కి మొన్నటి వారి కనుమానేకాని కన్యకత వహించిన రథరంజు ఉత్తమాగారు అమృతసరువగరంలో పెయి “అన్యమతాలకు చెందిన కుటుంబం, వీధికి వచ్చిన హిందూస్త్రీలకు తిరుచు మానభంగం చేస్తూ వారు కనక హిందూపురుషులు తమ స్త్రీలను రక్షించుకోగలిగితేటంతటి బలం సంపాదించుకునేవాడా? స్త్రీలకు గోమా తప్పకుండా వుండా” అని చాలా దృఢంగా చెప్పారు.

చిరిం:

ఇద్దరూ హిందూమతానుభవం కోతవారే. ఇద్దరూ గొప్ప దేశ సేనకలే. సైగా. యిద్దరూ “మంచి సంగం బలపడా” అనేవారే. కాని స్త్రీల విషయంలో మాత్రం వొక రేటికి తీసి వొకరు కోటికి తీసున్నారు.

కారణం స్పష్టంగానే వుంది.

ఉత్తమాగారు బట్టియులు. అన్నివిషయాలలోనూ సర్వస్వేచ్ఛ కల స్త్రీల మధ్య పెరిగారు వారు.

పరమానుభవగారు పుర్రభాంకిదేశీయులు. ఎప్పుడూ గోమానా పడి కర్మిహితూ వుండడమే కాకుండా, యింటో కూడా మును కేతుననే తిరిగే స్త్రీల మధ్య పెరిగారు వారు.

ఇలా కొనడంవల వారిద్దరూ తమ అనుభవాలనే—తమ సంగతాయాలనే అనుసరించి మాట్లాడారు. దీంతో పుర్రభవమూ, దక్షిణభవమూ తిరుగ రయిపోయాయి.

అయితే యేమిటి చెయ్యడం?

పరమానుభవగారి ప్రాంతంలో మతాంతరం లభికింగానే వున్నాడు; కనక అక్కడే గోమా తప్పకుంటే బాలుగుగోడల మధ్యనే పడి వుండే గోమాస్త్రీలకు గూడా మానభంగం తప్పడం లేదే!

హిందూస్త్రీలకు మాత్రం మేనా మతాంతరం మానభంగం చేస్తూవుండడం! హిందూపురుషులు అక్కడే మానవంతులుగానే వుండగలుగుతున్నారు!

ఈదేశంలో యేమరంపారు కూడా హిందూపురుషులకు అనుకంశం లేదే! ఇక వారిలోని కొద్దిమందికుంటున్న అధికసంఖ్యాకులైన హిందూపురు స్త్రీలకు మానభంగం యెలా చెయ్యగలుగుతున్నారు?

అసలు ఈదేశంలో వున్న మతాంతరం సంఖ్య అంత యెక్కువగా యెలా పోలింది? వారందరూ దేశాంతరాలనుంచి దిగువకి అయితేరా లేదా?

మనలో కుక్కలందో గురించుకోవడా మాట్లాడితే ప్రయో
జనం లేదు.

కుడకలలో వున్న మాచామృదీయుల సంఖ్య యేడుకోట్ల చిల్లర; వీరి పరిశీలించి చూస్తే ప్రతిమాచామృదీయునిలోనూ యేడేసికోట్ల మాచామృదీయులు అంతర్భిక్షుల వున్నారు. అంటే వాళ్ళ మాచామృదీయుడు వీడిలోకి వచ్చాడంటే యేడుకోట్ల విరాధివీరులు తన చతురఃపరా యుద్ధాన్ని రన్చింక భీమాగా వుంటాడు.

ఇక వనం, వన సరస్వతి యరై అయిన కొట్ల చిల్లర, కాసి
వనలో ప్రవహింతునూ ఇరవై అయిన కొట్ల హిడవులు అంతర్వీ
తికై వుండటాచేమీ కాదు, మనలో చొక్కొక్క దిలోనూ
చవొక్కొక్కడే లేదు. అంటే చొక హింసపు కీధలోకి వచ్చా
వంటే కడవంటి యొక్కోదా నాటన్న కాదు లేవొక్కోతనూ
దా దేశానీ భాషాచేయ్యదానికే మనూ ప్రన్నా రన్న (కీ టిక్కొ-
టిక్కొ) మంటూ వుంటాడు.

5. ?

మనకు కూడా శిక్షకుల తీవ్రమైన అణగారిన పరిస్థితి, కఠినమైన కూడా తిక్కవలేవు. ఇక అతలా? తేల్చుకు సంపూర్ణమైన రాజ్యమే కావాలి ;

కొన్ని ప్రశ్నలకు ముగింపును ఇచ్చి ముగిసినట్లుగా కనిపిస్తుంది. ఎందుకంటే?

[illegible]

ఇంటే కాదు, మన విజ్ఞానం “నేడు” అంటే “కనపడనిదీ, వినపడనిదీ, ఏమీ లేనిదీ” అన్నంతదాకా పెరిగిపోయింది.

ఈస్థిశాంతా అన్న మన రక్తంలో అణువు అణువునా జీర్ణించి
పోయాయి.

ఒకేదేశ ఇల్లని చూసి మన మనస్సు కొంచెం పురస్కృతా
కొల్పా, కెల్లూ, కల్పా — ఏవయవానా చెప్పిన మాట వివ్ర.
మన నిదాంతిలో ఈమానవజన్మకి పరమావధి అడివిలో మక్కు
మూమ క్కూర్చోడం రప్ప మరేమీ లేదు.

ఇక మన కేం వుందీ ?

7

హిందూమతానుసరించు ప్రావృత్తత, కార్యకమతా మత
 బాగా లెవవు; కాని యెక్కుమీద మనం ప్రసాది మాట మరచే
 పోయి నేలమీద గోడల—అవేనా బొందు యిసుకతో తయారు
 చేసుకుంటున్నాం. అంతే మన ప్రయత్నాలు ఎప్పుటి కప్పుడే—
 ఎక్కడి కక్కడే నేలమంట అయిపోతున్నాయి.

చివరికి మనం యొక్క బతులుదేరామో అక్కడికే పరుగు
టన్నాం. ఒక్కొక్కప్పుడు వెనక్కి కూడా వచ్చిపోతున్నాం.

తెలుగువారికి బండ్లనున్నా

మొన్నటి మొయి అంక శీతమైన మౌనగారామము పనింబుగా శ్రీశైవుని దేవరాయలు అంకభూమినియందుగా మైగొనెను బూనిల రామమహర్షిగారిని కలువారు అభిషేకంబు క్రింద మోసమునపు జరిగిన యిట్లుగానైవద్యులై క్రొత్తవేసేమిదానయెట నెదిరి వలం పీడింపఁగరి నార నవనోపదానము చేసారు.

“వస్తే పొంట్లో యేపాటికి! పిన్నకుం యోంట్లోకి! ఉప
నాల్గన యోం ఫుం!” ఈవిషయాలతో ఎప్పుడో గ్రామ ప్రవృత్తి
లేదు

ఇక పున్నదీ కావలసినదే యేమి బంటు !

పశ్చిమ గోదావరి జిల్లా తామిరవరం గ్రామానికి సుమారు 5 కి.మీ.

శ్రీమంత్రి ప్రభుత్వము ద్వారా ఇచ్చిన రు. 2. ప్రతివంద
రూ. 100 కు రు. 10.

ಪೆಣ್ಣು, ಎರಡು ಸುತ್ತುಗಳಿಗೂ.

44-7025-1A 3 1500.

ఉపన్యాసము. మూడవ భాగము.

५२.

కాని వుచివ్యాసములూ, అగ్నివ్యాసములూ కూడా గల వుచివ్యాసములు
హిరణ్యకశిపువేగములు.

చివర, ఆంధ్రప్రదేశ్ హిందీలో ప్రాంగింబులను శ్రీ మాడెనాటి మామలగిరావులకులుగారు తెనుగులో మాట్లాడుని వాస్తవం; కాని “ప్రపంచావధుని హిందీలో మాట్లాడుని కనుక నేనూ హిందీలోనే మాట్లాడతా” వని బహువులపై హిందీలో ముగించారు.

దీనిమాది "అల్లంపిల్లల్లు". ఆనే పేరితో హాళి పెద్దమనిషి, "ది
దిరమతం వీరభద్రరావు" గారంటే, ఉపన్యాసాదిలానే నమది పుట
వన్నార తాము తెనుగులో మాట్లాడలేమని. యిటుది కంత్రి
రాలనుంచి వారి (శిష్యు) తెనుగుశక్తి స్థిరం కాదు. మాంచినదని?
అని ప్రతిపక్షపాలును పరిశీలిస్తూ, అగ్నిమూలవారి హిందీప్రభుత్వానా
న్ని ఉపాధిస్తూ నానికేర గోల్కొండపైత్రలా కోట బహిరంగ
రావో పవేటిం నారు.

వీరికి ప్రశస్తి గాను కాశీలోనే ఉదయపుకుని పుండవచ్చు. కాని వారు నల్లగొండజిల్లాకు చెందిన అచ్చులేనుగువారు, మానుమంకరావు

పంతులుగారి కంటేనూ, సామాన్యజాతి పంతులుగారికంటేనూ, యీ “అల్పబుద్ధి” కంటేనూ వారు తెనుగునకు గొప్పవారూ వారు. అలాంటి పెద్దవనిషికి హిందీలో మాట్లాడడానికి అతడు ప్రారంభ ప్రయత్నము మాట్లాడిన భాషలోనే అప్రవీణులు కూడా ఉంటారు కనుక?

కొని, తెనుగురాశీపున్న సభలో తెనుగువారు తెనుగులో తప్ప మరే భాషలో మాట్లాడిన పండితగుర్తునికీ, ప్రపంచవ్యాప్తానికీ చాలా దూరం

కర్మగారికి కాశీలో తెనుగులో మాట్లాడానికి అనికాళాలు లేక పోయాయిన్నా అసలం లేకపోయిందన్నా మీరు అంగీకరించండి. అంగీకరించినా గాని తెనుగు మరదిపోవలసిన అవసరం లేనే లేదు.

అయితే, ప్రపంచంలో ఆంధ్రుడు తప్ప మరేజాతిగానెయినా నర తన భాష కాక పెద్దాన నేర్చుకునేటప్పుడు తిరిగిలో పిలువలేపోయినా యింటోనేనా తన భాషలో వున్న ప్రస్థానం చదువుతూ, పరభాషలో ప్రవర్తించకగినంత పండిత్యం సంపాదించుకున్నాడు తన మాతృభాషగ్రామంలో ఇంటో వుంటున్నాడని అవలంపారమే చెబుతుంది. పైగా తన పెళ్ళింతో, తనభాషలో మాట్లాడితే లింగ—సంస్కృతపండితుడైన హిందువు తన భాషలో ప్రవర్తించుకొన్నాడేమోనని, ఏమంటే? చివర తెనుగు ప్రత్యయం చేర్చుకొంటే, తన స్వీ సంస్కృతీకరకావలసినా తెనుగులోనే జమ అయిపోతుంది కాదా!

ఒక్క హిందీభాషగారి సంగతే కాదు సంస్కృతంలో ఇంగ్లీషులో—మరే పదభాషలో నేనా నర పండితుడై, తెనుగువాడి ప్రవృత్తి యిలాగే వుండి, వారు పండితులే, పండితులేనా, మేమూ కాదనము; కొని వారు వ్యయంగానూ తెలుసుకోలేక, ఇతెన్ని మాటో పోధనయి, కోలేను.

తెనుగువారు “తెనుగువాడికి జాతి లేదు, స్వరూపం లేదు, భాష లేదు, చివరకి నీవు కూడా లేవు” అని పరాయివా రినిపోతా లేమో అని ఛేదించినా ఛేదనము.

తెనుగువాడి వ్యావయం చాలావికల మయినది, నిజమే, అయితే అందులో స్వత్యం యేమో లేదు. అంతా పరాయివాళ్ళకే భుక్తం.

ఇలాంటి తెనుగువాడేనా భారతపాతీయకీ ప్రస్థి కలిగించగలవాడా?

సామాన్యభాష యెందుకూ? ఎవరికి?

“.....సామాన్యభాష దేవానికి కావలసిన సముదయ వన్ని వస్తుంది హిందీకీ హామీ—మిది. కొని, అ అవసర మిప్పుడు కొను అని చెప్పలేక, ఇది సముదయ అని చెప్పడానికి పని పాం పన త్వరగా, కొన్ని లక్షల బుద్ధులూ ఎతుకొడగలవు, దక్షిణభారత గులో హిందీప్రచారము జరపడంలో భాషలమీద దొంగవాడి కూడా నిర్వాహకల సంకల్పమే అని చెప్పడమే అది రుజువు చెబుడానికి అసాధ్యమని చాలను.....”

—ఉదయిని (పీఠవర)

ఉదయిని చెప్పడమే దీనివలననే తలమై, కొత్త ప్రకరణానికి తెనుగుచర్య మన ప్రత్యం యింతో యేమో అని గాఢావక కాలేను. అదృష్టవశంబు తత్వంపాదకులు కూడా ప్రతి గమ్యము యొక్క చింతావారలను చేర్చుకుంటున్నారు; కనక హిందీగురూ క్రమపరిమిత కొద్దిమాసాల్లోనే వారికీ తెలియకముందే వని నమ్ముతున్నాము.

ఒక్క సంగతి మాత్రం ఉదయిని గ్రహించవలసివుంది. హిందీని తెలుగు తెలుగుని పదిపాను సంకర్షణలే మమ్మల్ని యెరించగలవు. కొని యింగ్లీషుని కరణాహిందీ మాటకూడే సంతృప్తి గాలు ముడిచిస్తే వున్నాయి. ఉదయిని దీని కేసుంటుంది! హిందీని తెనకేమనవచ్చు కొన్ని లక్షలబుద్ధులే మాకు అడ్డు తగుల్తాయి; కొని ఇంగ్లీషుని పురస్కరించునది అనేక లక్షల బుద్ధులు గతినోధమే కలిగించివున్నాయి. తాను ప్రతిపాదించిన ధర్మగూతా వ్యవహరించి ఉదయిని, మనకీ సామాన్యభాష కావడానికి హిందీకి కంటే ఇంగ్లీషుకే ప్రత్యయేమ్యతగా వుందని గ్రహించిందా?

ఇక దొంగవాడి విషయం. కేరళా—రూగానూ, అలాంటివానూ చెప్పే మాటలు చాలాచాలా తియ్యగా వున్నాయి. అయితే అరిక పెపూతమాత్రమే, వారు చెప్పే మాటలకి అరం యేమిటో, వారు చెనే పనుల పోషననం యెలా వుంటుందో కొంచెం నివారంగా ఆలోచిస్తే—జరిగా నమ్మకుండా కొంచెం పరిశీలిస్తే లోపల వున్న చేతు అనుభవానికి వస్తుంది, సామాన్యభాష అంటే దాని ప్రయోజనం యేమిటో. దాని అవసరం యెలాంటివారికో, కేరళా—రూగానూ, చివరకి గాంధీగారు ఎలాంటివారికీ కూడా హిందీకి జయం పోయివున్నాకో, పైగా హిందీ సామాన్యభాషగా చెలామణీ కావడాని కిప్పుడేమనా వీర్గున్నాయో లేవో—ఉదయిని అలాంటిని చెబుతుందని నమ్ముతున్నాం.

“హిందీ ప్రవాహాన్ని ఈ సందర్భంలో అణగిచ్చి చెప్పకోగలగదా అని నేను “ప్రబుద్ధాంధ” నిజానికి ఏమీ చెప్పలేదు. ఇది మీ దిండు కాదు. మరి యిప్పుడునుండి సాధ్యంకాదు.....
 మీ ప్రాంతం హిందీ ప్రాంతం ఉత్సాహాన్ని యిస్తున్నట్లేనని.
 అందరినీ యిప్పుడు దేశంలో ఎవరికీ గానీ నా సమకాలిక సందర్భం యింకా గ్రహించకపోవడం అశ్చర్యం”

జనవరి ప్రభాతం ముప్పలా అక్షేపించింది. యిదిగూడ నూటి గాతలు బోధ పడలేదు. కానీ మెయిన్ ల భాగీ, బ్యాటా చూడక జొరవేయలేకపోయింది. భారతీ, అంద్రప్రదేశ్ ల వ్యవసాయాధారాలు బ్యాటా లు కలిగి ఉన్నాయి. భారతీ తన తెనుగు వ్యాసం హిందీలో ముట్టం వుంచారు. బ్యాటాలో రిగర్డ్ అనే తమ కథలో హిందీ వ్యాసం వాక్యాలే భారతీగా వాడేశారు. ఇంకే కాదు, వారు రిగర్డ్ లో ఇంగ్లీషువాటలు ఇంగ్లీషులికావే చూపించారు.

సంపాదకుడు)

o

“.....మీ హిందీ విషయం—వా ఉద్దేశం మీరు సరిగా అర్థం చేసుకోలేదు. ఈ విషయంలో మీ ప్రభుత్వాలు నేను చెప్పినట్లేనందుకు చెబుతాను. మీరు హిందీని, హిందీ ప్రచారం అని మాత్రమే అనుమానంతో చూస్తున్నారు. నేను ఇంగ్లీషునూ, ఇంగ్లీషు ఉపాధ్యాయులనూ, గ్రాంథికాన్ని, గ్రాంథిక వాడుకనూ కూడా అనుమానంతోనే చూస్తున్నాను. అయినా ఏటా హిందీ ఉపాధ్యాయ సంవత్సరానికి మీ కన్వెంషన్ లో ఆరో ఏట ఏదీ ఏడాది చెప్పటం సాంప్రదించడం. ఉన్నట్టే వచ్చినా కాక ఇతర కాలం వుంటేనే నేను కూడా కాస్త ప్రకటించి, ఏడాది మంది హిందీ మీరు అందోళన చెప్పునా రని అనుకోకుండా ఉండలేక పోతున్నాను. మీరంతా చెప్పి ఒక్క విషయం చెప్పలేం! అదేమిటా? హిందీ ఉపాధ్యాయ వర్గాన్ని హిందీకథలు తెలుగులో రాయటానికి ఉపయోగించే తెలుగు. అది మాస్తే నాకు ముడిపోతుంది. హిందీకాస్తే ఇంగ్లీషువాస్తే (ఉపాధ్యాయ వర్గాన్ని) రాస్తే తెలుగులో ఉండడంకోసం. ఇంతకూ—మీ యింట్లో నిరాధారా అని నేను చెప్పి చెయ్యలేను.....”

—కొడవటిగంటి కుటుంబరావు

(గ్రాంథికా, ఇంగ్లీషు కూడా మన అవకారం చేస్తున్నాయి. నిజమే. వాటివలె జరిగే అవకారాన్ని అగ్నింతుకోవలసిందే. అయితే దానితో వాటూ వాటికీ ఇంకో భావ జతపడకుండా వుండేట్లుగా ముందు మామూలకాదు! ఇంగ్లీషులో రి. ఏ. సాంబశివయ్య కూడా కోలేలేవీవీ పెట్టాడు చాలామంది ఇంగ్లీషు వాస్తవ్యాన్ని మరి కోవడం లేదు. చూడడమన్నా లేదు. కోలేవాలోనూ. చూసేవారోనూ నూ నూటికి కొంద్రుంది అంద్రవాస్తవ్యాన్ని కూడా కొంటూ చూస్తున్నారు. మా ఆశుభివంగా—ప్రబుద్ధాంధ్రం పోషించేవారిలో నూటికి కొంద్రుండు ముందు ఇంగ్లీషులో పట్టుకుని అయిన వారే. ఇక హిందీ ప్రాంతం విషయం. హిందీ ప్రాంతం చేతారంటే వారు హిందీ ప్రాంతం బాగున్నామని అంటారు. తెనుగువాస్తవ్యాన్ని అంటారు. చూడరు. ఏగా తెనుగు అంటారు. తెనుగులో ఎవరూ ఉంటారు. తెనుగు వాళ్ళ భాష నా అంటారు. తెనుగును చదివేయాలంటారు. దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచారంపై యింగ్లీషులో వున్నది, యింగ్లీషులో వేస్తోంది. హిందీ ప్రాంతం లో కొంద్రుండు బుక్లూ చేతులవచ్చి మనవాళ్ళకి యింగ్లీషులో వేస్తున్నారు. కలిగి ఉన్న గాన దక్షిణ భారతీలను చదివేయడమే తమకు జీవిత సాధనం అని నమ్మి పని చేస్తున్నారు..... ఇంకే ఇంగ్లీషులో వకి మర్రింగ. ఆ హిందీకి మరకం ఉంది. ఇంగ్లీషు హిందీ ప్రచారంకోసం హిందీ ప్రాంతం దక్షిణ భారతీలను అగ్నింతుకోవలసిందే. అంద్రవాస్తవ్యాన్ని అంద్రవాస్తవ్యాన్ని యింగ్లీషులో కోలేవాస్తవ్యాన్ని వేద్దండి మనకు మన దక్షిణ భారతీలను కలిగించుకుని గానాన్ని నిమిషం మీరూ బుక్ చేస్తే నామి. ఇంకొకటి. ఇంగ్లీషు నడవడంకంటే హిందీ వుంటేనే గానా చేశానికి ప్రపంచంలో హిందీ గౌరవ సాధనం సంపాదించారు. హిందీ చేస్తుంటే, ఇప్పట్లో, మాతృభాషలను అవమానపరిచేటా వ్యాసా కమిటీ. సంపాదించుకోవడమూ, హిందీ ప్రాంతం భావవాస్తవం చెయ్యడమూ తప్పు మరేమీ ప్రయోజనం లేదు. ప్రమాటకీ వస్తే హిందీకి, అరబి, కొంద్రుండుగానే అగ్నిచంద్రప్రయోగం ఎవరి గుర్తుకొంది ఇక హిందీ ఉపాధ్యాయ వర్గాన్ని హిందీకథలు తెలుగులో రాయటానికి ఉపయోగించే భావసంగతి. ఈ సందర్భంలో ఇటీవలే మాకోక సత్కార ప్రముఖులు (రీమిటి డుర్రాబా) యింట్లోగానీ తెనుగును పరిచయపరిచారు. కుటుంబరావుగారు కూడా తమకు తెలిసినవాటిని చూపిస్తూ రని నమ్మి అగ్నిచంద్రప్రయోగం.

—సంపాదకుడు)

ఒక సలహా

నంపాదిగ మహాశయూ

అంధుల అభ్యుదయము నడపవలెనని అంధ్రలోకమున నవతరంగిని
అనినవాళ్ళిక్కడనుండి గాంచినవని నీమంత్రివర్యులు వాడునాటికి
తనవచ్చునామనున నమోదించుచుండు పునఃనందనజగముగ నున్న
వి. అంధ్రుల యాంధ్రభిన్నమున నిలకబడితే వారి గౌరవసరితలం
పెరుగుట కదిలేయొచ్చుండు కప్పి అభినందినసాత్రిము. అనన్యముగ
నాంధ్రభిన్నమున గాని కిట్లుకనీస తామును అభినందినానాదులు. నశి
కములగు. అమోదనములు. దాక్షిణ్యధూరిములు, త్రిప్పిరవచ్చుకములు
నగు తనవచ్చునామనున లు తనకుగల యాంధ్రకేళాభ్యుదయకాంతము
కుఁబోయినవలె నుండియున్నవలెను. ప్రశస్తియందు లెలగు ప్రశస్తి
లోకమునందున 'కేళాభ్యుదయ' అనునామమునకడలనననుట
కయోగకము.

ఇతర వ్యాధులలో పెక్కుమంది వస్తు ప్రశ్నించి ఇరువయిదుగురి
జోక్యైతే సీలై. రోగాధ్యయలయోగ్యుని వానిని గురించి నా నా
యినవలె కనబడతారు. వానిని ఉపశామింపజేయును. ఇంకా దీనికి
వాద్యము వనగించినది. ఆ సమయమునాంధ్రులకిరివప్రశ్న
కలిగితి. కొంతమంది చెప్పగలను. కేవల సేనమూలము అనునది
వివేచనము. దీని యొకటి కేవల దశాంగము. విలువను. వానిమూ
లములును నామకములను యుగమునాంధ్రులు.

[illegible]

ಇದೇ

—గన్నవరపు సుబ్బరామయ్య

విన్నోదశీల్పము

కపిలేంద్ర వ్యవస్థాపక యువమూల ఏమో అన్నకైతెయిన భావాలతో నిండిఉంటుంది. కేసీసీ చిట్టిన వ్యవస్థలను తనబావాల కనుగురించి మారకపోయి వాళ్ళ కోరుతారు అది ఆహ్వానం అయినా ప్రయత్నం మాత్రం. నయమన్న పేరేగోడ్డి అభివాదం వ్యక్తమూ పొన్ని పొంగిపోతుంటుంది.

వాటికి రూపకల్పించడంతో వాళ్లు ప్రకృతిని అనుకరిస్తూ ఉంటారు. ఇది శిల్పానికి ప్రథమావస్థ. అది మొదట విశోధానికే

అయినా తర్వాత ఉపయోగానికి వస్తుంది. అయితే దానికి అతి
వాటా కావాలి. దానికోసంగానే బల్లలో కట్టచాళ్ళకు చదువుకంటే
ముఖ్యంగా శిల్పం నేర్పడం ఏర్పాటుయింది.

ఇదివఱకు ఈజ్ఞాన్ని బట్టి ఈ కులవాడకు ఈ పాద్యము
 బోధించి మాదిరి చేయిమని వాడచేరి వెయ్యిమూడవది అయి
 వాడు. కాని వాన్ని వివరంగా తెలిపేపుస్తకాలే లేవుగా
 లేవనియెంచి, ఈ పాద్యంబును మొదటిపుస్తకం అపురూపం

శుభ్రులకంటా కాగితం. ఆటలు, తీగలు, పుస్తకాలు, కాటా
కలు మొదలయినవాటిలోనూ, నూలు, చీరలు అట్టడమూ, పుట్ట
పడలోనూ, కొరకెవేదంగానూ, కొరక ఉపయోగించినా
ఉచిత (పెం-లెం) పేషులయిన రియన్సుస్ బిధానం పెరియర
మార్టెనెస్కుఅలో నూనా పేషులుఉంటుంది. ఇందులో ఆం
కో, మెడికల్ డాక్టర్లు ఉండిన కేసులను గానూ, డ్రాగ్స్ డ్వాన్
ప్రకటించాలి. గాజిన్ (ఇంటి) లో క్రైములూ, స్టాన్ డ్వాన్
ఇల్లూ, ఆరిగిన్ లోనాకానూ అటు పుస్తకంగా ప్రకటించాలి.
ఇందులో చాలా మందికి లె.

ఈ ప్రశ్నకు బహిష్కరించబడిన వారికి ఈ యోగకరి అయి
వసేమలైనప్పుడు దానివారితో కూడిన కేంద్రమున వస్తువులను తెలియ
జేసుకొని లాంఛనము వారివచ్చును.

15. 'అనునది ప్రస్తుత 'హిమవతలము' తెలుగువారి
చెరితః ది వాగ్మయి లిప్యంతం లాగింపబడు ఏకాక్షరము
'హిమవ్యాకృత' అక్షరమిది. ఇచ్చునకేమి కల యగ్ర-0 ఇతి
మండ్రోహిది (మలదానిది కారాలయంగా వ్రాయబడి, గ. న.

“ਉਹ” ਵਾਕ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ

గ్రంథకర్త : బుచ్చిమ జాకర్లపల్లిగారు శామ్. ఏ. కృష్ణ.
కల నం ౦-౫-౦.

[illegible]

అరిసి బీరకాన్ని అగర్బత్తిగా ఉంచుకోవడం ప్రతినాటి స్వా-
తాను. కాని స్వస్వరూపమున, వహనస్వరూప లక్షణములు
అరిసి బీరస్థలం నాశ్రయ నిర్వహణలోనేయుండు; నిత్యావస్థలోను
ములు. స్వాన్ని ఉపదేశనాకార్యం కొన్ని ముఖ్యమైనవి ఇందులో
జాగ్రత్త చేసుకుంటే ఒకవిశేషము.

శ్రీవివరితలంటే, అందులో వేదాంతశ్రుతిలూ శ్రీవివరితల పే
అర్థమని నిర్ణయించుకొని, భార్యగా బోధించు నులభిత్వం
ఉండి, సామెతకన సమత్వమున్నట్లుగా చదివేవాళ్ళని అరిచినా
శ్రీవివరితల, ఈతరయును ఈప్రపంచంలో నెరవేరవు.

భాషా ప్రాధికారి, వివముగ రచనను పుట్టి భాషాపై ఉండాలి అట్టివాణ్ణి కలవాలి. ఒకరు భాషలు గ్రంథక రచనలు చేయవచ్చు. అట్టివ్యవస్థలకారాలతో కలవాడొకప్పుడు వివాదాలు, కొన్నివైపుల బహుళం. అయితే ఉత్తమంకొప్పది, శ్రమవిముక్తి, ఉత్తమపుణుని కవిత్వంకొనుట గ్రంథంపేషేషం అంటారు. అనినదనియును.

న ర స్వ త్రి గ్రంథ మం డ లి

కంఠంవారి వక్రమువిధి

రాజమహేంద్రవరము

నవలలు-నవరసభరితములగు నవలలు-ముచ్చటగుర్చు బొమ్మలతో-ముద్దులొలుకు శ్యాలితో బయిం
డతో-రెండుమానముల కొక్క చక్కని నవల. నడుము నడుమ చిన్న చిన్న అనబంధగ్రంథములు వెలువడుచుం
నదు. చందాదారులకి ప్రవేశరుముము రు 0-4-0 చందాదారులు ఒకేవారి రు 7-8-0 ను ముందుగా పంపి
నచో వరుసగా ఆరుపుస్తకములు అన్వరింపబడు చార్జీలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమనుందరి	1 8 0	25 కంకుమభరణి	1 8 0	37 అంతఃపురము 1 భా.	1 8 0
12 చోరశిఖామణి	1 8 0	26 జాగిలము	1 8 0	38 అంతఃపురము 2 భా.	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయాదర్బారు		39 అగ్రహారము	1 8 0
14 హత్యారహస్యము	1 8 0	2 వ భాగము	1 8 0	40 చిన్నహస్తము 1 భా.	1 8 0
15 ఫాన్సు (1 భాగము)	1 8 0	28 నరస్వతి	1 8 0	41 చిన్నహస్తము 2 భా.	1 8 0
16 ఫాన్సు (2 భాగము)	1 8 0	29 అనందాభాయి	1 8 0	42 కంకణరహస్యము	1 8 0
17 కుముద్వతి	1 8 0	30 హత్యారహస్యము	1 8 0	43 నంజివి 1 భా.	1 8 0
18 చిన్నకోడలు	1 8 0	31 మొగలాయాదర్బారు		44 నంజివి 2 భా.	1 8 0
19 రహస్యభేదనము	1 8 0	3 వ భాగము	1 8 0	45 వజ్రరాణి	1 8 0
20 సింహగడము	1 8 0	32 గంగ	1 8 0	46 హత్యారహస్యము	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	33 మొగలాయాదర్బారు		47 కాళింజము	1 8 0
22 మొగలాయాదర్బారు		4 వ భాగము	1 8 0	48 సేవాశ్రమము 1 భా.	1 8 0
1 భాగము	1 8 0	34 కొహేనూరు	1 8 0	49 సేవాశ్రమము 2 భా.	1 8 0
2 వ భుటనాచక్రము	1 8 0	35 అలీనీనుజేలా	1 8 0	50 దాసీకన్య	1 8 0
24 రాజనుందరి	1 8 0	36 అవరిచిత	1 8 0		

అ ను బంధములు

1 మృత్యురంగిణి	0 12 0	9 యమునాకాయ	1 0 0	16 మాధవి	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
3 చంద్రవేషి	0 12 0	11 కాంతంకథలు		18 పెండ్లిదండ	1 0 0
4 విదురుని యువ		(చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
దేశములు	1 0 0	12 కాలనర్పి	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతీకథానారం	1 0 0	21 నీతిప్రబోధిక	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి		22 ఆదర్శము 1 భా.	0 12 0
7 నుకీల	1 0 0	(చిన్నకథలు)	1 0 0	23 ఉదంకుడు	0 12 0
8 కళింభ	1 0 0	15 అరక్షణియ	1 0 0	24 భేతాశకథలు	0 12 0

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0
2 అపారాధిని		5 హాహాను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
విమోచనము	0 12 0	6 నూరహాను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
8 మీనావారువతనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0

ఈగ్రంథములు రాజమండ్రిలో కలాభివర్ధని పరిషత్తులలోను దొరుకును.

వరస్వతి పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక సమూహపుట:-

GARMENT

312

GATE

Garment-*n.* దుస్తుల లోని ఏదేనివస్తువు. బట్ట
Garner-*n.* ధాన్యము నిలవ చేయు కొలు; *వ. క.* నిలవ చేయు, పండితెట్టు
Garnet-*n.* శంభుకంటిగాఢ తాయి
Garnish-*వ. క.* అలంకరించు; *n.* అలంకారము; *అలంక.*
Garnishment
Garret-*n.* మిడ్డగది
Garreteer-*n.* మిడ్డగదిలో పనించువాడు
Garrison-*n.* కోటలో నుండు రక్షణవీర; *వ. క.* రక్షణ చేసేనుండు
Garrote-*(-tte)-n.* పిక్ పిక్కి చంపువంతి. ఇట్టి పదకొత్త గూడిన ప్రియునుదేశపుమరణి; *వ. క.* పిక్ పిక్కి చంపు కొంకు పిక్కి బోయకొను
Garrulous-*adj.* అధిక ప్రసంగియైన
Garter-*n.* పేజోడు దిగజేరకుండు నుంచు వాదా; *వ. క.* ఇట్టి వాదానోకలు
Gas-*n.* వాయువు; పటికబురుదాబుమాటలు, గవ్వలు; *వ. క.* వాయువుననుమకూర్పు; వివచాయువున వదలిచంపు;

వ. క. పటికబురు లేక దాబులు చెప్ప
Gaselier-*n.* పలు శంఖుల కొని తేలాడునట్టి దీపము
Gaseous-*adj.* వాయురూపమైన నున్న
Gash-*వ. క.* లోతుగ కోయు; *n.* లోతుగ తెగిన పాడైన గాయము
Gas-light-*n.* వాయు సహాయమున వెలిగెడు కాంతిక దీపము
Gasp-*వ. క.* ఊపిరి తీయుటకు నోగు తెలుచు; *n.* ఎగతావు
Gasping-*adj.* ఎగతావుచున్న; *n.* ఎగతావరి
Gassy-*adj.* వాయుపుండ్రమైన; వాయుపువంటి
Gastric-*adj.* కడుపు సంబంధము; *వ. క.* Gastric juice కీర్ణద్రవము; జఠరద్రవము
Gastrology-*n.* పాకకాశ్రము, hence Gastrologist & Gastrologer *n.*
Gastronomy-*n.* దుయత సేవించింపుకాశ్రము; తిండి బోగుతనము
Gate-*n.* బహిర్ద్వారము;

నేజా కాగితము—66క పేజీలు
ముద్రా—17000
ఇంగ్లీషు పదములకు నులభ్యమున తెలుగు లభ్యములు—బాలకాలిక లకు మిక్కిలి యుపయోగము.
చక్కని కాగితము
మొదటి 1 క రు 1-8-0

Saraswathi English-Telugu
POCKET DICTIONARY.

వరస్వతి పాకెట్ ప్రాక్, రాజమండ్రి.

వస్తుగుణ ప్రకాశిక

అచ్చలొనున్నది!

మంచి నేజా కాగితము! పాగ సైన్స్ క్యాలికోబైంసు!!
వరస్వతి పాకెట్ ప్రాక్ (పానీ వారి) ప్రచురణము, రాజమండ్రి
పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000
పైగా నుండును. మొదటి 1 క రు 5-0-0

ఇది సమస్తద్రవ్యగుణములను అందిగ్గముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథ రాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్య తరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటుల బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత పిటూరి వాసుదేవ కాశ్రీ, ఏ. యం. ఏ. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణ చేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనవశోద్ధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువులందరి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడచి పస్త్ర

కటుక రోహిణి:—కటుకా—Picrorrhiza kurroa Veronicalindleyana.

శతవర్షా-చాలా గణువులు పరిచయపడములు గలది. కాండరుహాకాడయే మొలుచునది. చక్రాంగీ-ముక్కుగొట్టిన చక్రాకారముగ నుండునది. గుణ భోధినీపడములు : ఆనుష్ఠి - ఆనుదోషమును జో గొట్టునది.

ఇది గుల్లజాతిలోని మొక్క. స్వభావము ఆకులు కొంచెము పొడవుగను, కంగోరా గలిగి కుక్కపొగాకు

ఆకులువలె నుండును. దీని పూవులు నీలిరంగు గలిగి గుడ్డులుగా నుండును. దీనిలో గెండు జాతులు కలవు. నీలిరంగుగలదొకటియు, పచ్చరంగుగలదొకటియు. హిమాలయ ప్రాంత ప్రదేశములలోనిది విస్తారముగా నుండును. దీని వేళ్లనే యాచభములకు నామమును.

ఇది చేదుగుది గలిగి యుండును. వేడియు స్వభావము గలది. విపాకమున కాగవు

గుదిగ మారును. హామీలఘుగుమును కలది బాగుగా విరేచనమును జేయును. అగ్నిదీప్తివి గలిగిండును. హృదయమునకు హింసకరమైనది. కఫ విశ్లిజ్వరములను హరించును. ప్రమేహములు శ్వాస కానలు, రక్తతాపము, కుష్ఠరోగము, క్రిములు హరించును. విషమజ్వరములను పోగొట్టును.

ప్రాద్రోగమునకు:—కటుక ప్రయోగములు రోహిణి, యష్టినుపుకము ను మేత్రగా నూరి పంచ దారినీళ్లతో కలిపి త్రాగిన ప్రాద్రోగములు శమించును.

ప్రస్థకుద్ధికి:—దీని వేళ్లు పాలతో గాని నీళ్లతో గాని నూరి త్రాగిన ప్రస్థము శుద్ధమగును.

కఫ విశ్లిజ్వరములకు:—కటుకరోహిణి ఉసిరికా యంత ముద్ద వేడినీళ్లలో కలిపి కొంచెము

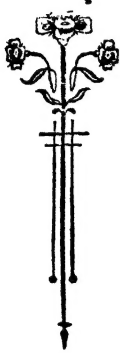
వంచదార చేసి త్రాగిన క్రిములను పోగొట్టి విరేచనమును జేసి జ్వరములను తగ్గించును.

ఎక్కిళ్లకు:—గైరికమును, కటుక రోహిణియు సమానములుగ చూర్ణించి తేనెతో కలిపి యిచ్చిన ఎక్కిళ్లు శమించును. (సుత్రకము)

కటుకరోహిణి కమాయములో నదాపాకు నూర్చము కలిపి మూడు రోజులు తెల్లవారుజాముననే త్రాగిన ఋతురక్తము హరియగును. కటుకరోహిణి గుంటకలగరాకు రసముతో నొక వారము దినములు మర్చించి కండ్లగింజలంశి మాత్రలు చేసి అల్లపురసముతో విచ్చిన చల్లిజ్వరములు కట్టును. చిట్టివార మట్ట రసముతో కటుకరోహిణిని మేత్రగా చూచి గుండెలకు పట్టువేసిన గుండెలలో పీకుకొప్పి శిగుటయే గాక, శ్లేష్మము కరిగి ఆయాసము శిగును. లోచికిచ్చు మోతారు ఎక్కువైనచో విశారమును గలిగించును. కటుకరోహిణిలో రొంపివరక నుగు తెల్లది నల్లదానికంటె తీక్షణమైన గుణములను గలిగి లుక్మిలి విరేచనమును జేయు స్వభావము గలిగి యుండును. నామకతో నల్లదానికంటె తెల్లది తక్కువ మోతాదుగ నాచరలయును. తేక విశారము నాంశియును గలిగించును దీనిని పైన పట్టువేసినచో పొక్కును. దీనికి బాచమునూనె గాని పచ్చగాని విరుగుడువస్తున.

ఇది రిపాయము. చేదుగుది, నవిన కైవ్యక మతము పాచనకారి, ప్రెక్తిహారము. అజీర్ణము, గ్రహణి, శ్వాస, పిత్తవికృతులు, కామల మొదలగు లోగములు యందు దీనిని బాగుగా వాడవచ్చును. యకృ వృద్ధిలో నిది చేగువుచ్చతో సమానముగా పని చేయును. చేదువుచ్చకంటె ఇది మృదువుగా పని చేయును. విషమజ్వరముల కిది యుత్తముమై యోషధి. పిల్లల క్రిమిరోగములయందు కటుక రోహిణి బాగుగా పనిచేయును. (మెట్రీయా మెడికా అఫ్ ఇండియా. R. N. Khory part II, P. 457.)

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను

బాధలను కుదుర్చునని

తమకు తెలియును

అయిన తెలియవలసిన దేది !

నేడు దేశమంతటను కుక్కగొడుగుల
వలె తలలెత్తిన నకలు మందుల చూచి
మోసపోకుండుటయే !

బజారులలో కొనుటకు పూర్వము
మా ప్రేమ మార్కు గుర్తులన్నిటిని జాగ్రత్త
గా పరిశీలిండుడు.

